

Maart 2003

JAARGANG 29 - NR. 2

Hak-al

Natuur- en Vogelwacht Culemborg

**Berichten uit
waterschapsland**

**Nieuws van
het
bestuur**

Baggertelling

**Groene Specht
terug**

Voor het laatste nieuws: www.nvwc.nl

Colofon

Voor vragen over de bezorging,
Loes Plaisier
0345 - 51 98 47

Redactieadres:
vanveen.geleedst@planet.nl

Eindredacteur:
Louis van Oort

Redactie:
Ellen Geleedst,
Harry van de Warenburg,
Ruud Post
JanDirk Buizer (webbeheer)

Uitgave:
Natuur- en Vogelwacht Culemborg
Middelcoopstraat 1A
4102 CE Culemborg
e-mail: info@nvwc.nl
website: www.nvwc.nl

Vormgeving:
Ruud Post

Druk;
Jacobs Repro Service
Culemborg

Distributie:
J.J. Geleedst, K. van Elst,
Th. & A. Boudewijn, P. van Es,
C. van de Ham, L. van Jaarsveld,
M.&M. den Hartog, W. van Ree,
W.&C. Rubers, W. de Rooij,
Y. Jakobs-Lammers, T. Valkenburg,
F. Waroux, L. v.d. Kooij en
H. v.d. Warenburg

Lidmaatschap:
De Hak-al is een uitgave van de
Natuur- en Vogelwacht en wordt
gratis verspreid onder haar leden.

Van de Redactie

Beste Hak-al-lezers,

Eindelijk weer eens een 'gewone' Hak-al, zult u misschien zeggen. En gelijk heeft u. Sinds afgelopen najaar zijn weliswaar twee uitgaven van ons verenigingsblad verschenen, maar het ging in beide gevallen om 'specials' (Lijst Culemborgse vogels en het Jaarverslag 2002).

Zo gewoon is de Hak-al die voor u ligt overigens niet. We vragen bijvoorbeeld uw speciale aandacht voor een zeer belangrijk artikel van de hand van het NVWC-bestuur. Belangrijk, omdat het van invloed is op de complete verenigingsstructuur. Wij willen iedereen die ook maar iets voor onze vereniging wil betekenen van harte aanmoedigen het artikel ter harte te nemen.

Daarnaast hebben we nog een paar handen vol andere boeiende artikelen in de aanbieding. De redactie is blij dat veel NVWC'ers gehoor geven aan onze oproep kopij in te sturen. Blijf dat vooral doen, alleen op die manier kan de Hak-al het hart van de NVWC blijven.

Naast de vaste rubrieken als Mythen en Legendes en Waar komt die naam vandaan? hebben we onder meer de hand weten te leggen op een bijzonder interessant artikel over de Groene specht. Leo van der Kooij stipt dit artikel nog even aan in Van de leesplank. Vogels komen ook in andere artikelen ruimschoots aan bod, zoals in de rubriek Vogelwaarnemingen, die deze keer een periode van meer dan een half jaar beslaat. Ook insecten hebben een plaatsje gekregen in deze Hak-al en wel in de vorm van een artikel over Roodoogjuffers langs de Linge.

Verder blijkt zich in de NVWC-gelederen een jeugdig schrijftalent op te houden. Het gaat om Anouk Post, die op geheel eigen wijze beschrijft hoe de egel aan zijn naam komt. Bovendien maakt ze ons erop attent dat ook Shakespeare een natuurliefhebber was.

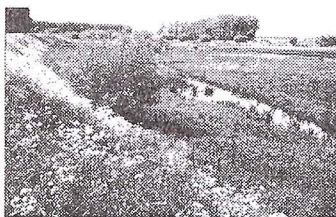
Tot slot nog uw aandacht voor het artikel over de Waterschapsverkiezingen. Daarin wordt inzichtelijk gemaakt wat 'groene kandidaten' in een waterschap kunnen doen.

Veel leesplezier!

Louis van Oort

Nummer 2

Het voorblad
Einde Weidsteeg
Culemborg

Foto; Kars Veling

- 04** Van de leesplank
- 05** Ganzenexcursie december 2002
- 06** Waarom de Egel Egel heet ....
Misterybird
- 07** De groene Specht terug in het Groene Hart
- 11** Op zoek naar roodoogjuffers langs de Linge
- 13** Berichten uit waterschapsland
- 15** Waar komt die naam vandaan
- 16** Nieuws van het bestuur
- 17** Baggertelling
- 19** Mythen en Legenden der NVWC
- 20** De vogelwaarnemingen van juli t/m december 2002
- 22** De zwaluw volgens Shakespeaere
- 23** Adressen
- 24** De Agenda

Van de leesplank

periode mei/november 2002

door Leo van der Kooij

Inmiddels buigt de leesplank diep door onder het gewicht van een enorme stapel leesvoer. Om de leesbaarheid van deze rubriek geen geweld aan te doen en om de schrijver dezes voor nog meer grijze haren te behoeden, beperk ik mij tot nieuws over het Rivierengebied.

't Altenatuurtje

In 't Altenatuurtje wordt gewag gemaakt van de aanwezigheid van een Bever in het natuurgebied de Struikwaard. Tevens in dit nummer een verslag van de waargenomen insecten tijdens de Inventarisatie Marathon in (alweer) de Struikwaard. Wat verderop schrijft Jaap van Diggelen over deze marathon een interessante samenvatting. Mijns inziens verdient de Natuurbeschermingsvereniging een pluim!

Brachytron

In Brachytron worden negen libellenrijke gebieden besproken. Eén hiervan ligt in het Rivierengebied, namelijk de Kop van de Wiel en de Avelingen bij Gorkum aan de Merwede. Hier werden in totaal 24 soorten waargenomen, waaronder vijf zeer algemene, zeven algemene, zeven vrij schaarse, vier schaarse en één zwerver. Zeker interessant om deze score met die in "onze" uiterwaarden te vergelijken. Overigens beschrijft dit nummer stuk voor stuk mooie excursiedoelen in ons eigen land.

De Dompfoorn

In de rubriek Vogelnieuws van De Dompfoorn worden ook veel

waarnemingen uit ons werkgebied vermeld. Het gaat hier om waarnemingen in de Goilberdingerwaard, Baarsemwaard en Beusichemse Waard. Ook uit de Steenwaard komen veel waarnemingen. Enkele hoogtepunten zijn:
20 april: In de Lekuiterwaarden bij Culemborg werd een Bokje gepakt door een Zwarte kraai en vervolgens door 2 zwarte kraaien opgegeten.
20 mei: Omstreeks 16.00 uur vloog er een Slangenarend richting noord over de Beusichemse Waard (door vijf vogelaars gezien).

Gelders Landschap

In het jaarverslag van het Gelders Landschap lezen wij onder meer over de Regulieren. Met geld van de PostcodeLoterij is de eendenkooi schoongemaakt en gerestaureerd. Het areaal hooiland wordt uitgebreid om een bloemrijke ontwikkeling te stimuleren. Waar populieren zijn geveld, zijn Zomereik, Es, Boskriek, Wilde appel, Hazelaar en Hondсроos geplant. De reeënstand in het vroege voorjaar bedroeg 22 stuks. In februari werden onder andere 1.000 kolganzen en grauwe ganzen, 40 kieviten, 500 grutto's en 30 slobenden pleisterend waargenomen.

De Kruisbek

Cees Witkamp schrijft in De Kruisbek een artikel over de Groene specht. Het zal ook Culemborgse vogelaars zijn opgevallen dat deze specht de laatste jaren steeds vaker in onze omgeving wordt waargenomen. Deze toename geldt voor het hele groene weidegebied in Utrecht, Gelderland en Zuid Holland. Het artikel laat de sterke toename zien en noemt enkele mogelijke oorzaken.

Nieuwsbrief EIS

Nieuwsbrief European Invertebrate Survey geeft een overzicht met stippenkaarten van een groot aantal groepen ongewervelden waarvan databestanden bestaan. Tevens geeft het een beknopt overzicht van die groepen waarvan de databestanden in voorbereiding zijn of waaraan tot nu toe niets is gedaan. Deze uitgave is met name zeer

informatief voor de insectenwerkgroep.

Zoogdier

Ook de provincie Limburg is een rivierprovincie. Daarom is het ook voor ons van belang kennis te nemen van de plannen met betrekking tot het introduceren van bevers in het stroomgebied van de Maas en enkele zijriviertjes (bijv. Roer, Swalm en Niers). Lees hierover het artikel in Zoogdier, nr 3, blz 11-15.

Handleiding Meetnet Libellen

De Vlinderstichting heeft een handleiding uitgegeven voor het Landelijke Meetnet Libellen. Hierin wordt uitgelegd wat het meetnet behelst en welke organisaties daaraan meewerken. Voorts komt het veldwerk aan de orde en wordt uitgebreid ingegaan op het telformulier en het soortgerichte formulier. Tot slot staat er een overzicht in van de rode-lijstsoorten (28 stuks) en een naamlijst van alle Nederlandse waterjuffers en libellen met soortnummers (70 soorten).

Op zoek naar zoogdieren

"Op zoek naar zoogdieren" is de titel van het Gedenkboek dat is uitgegeven door de KNNV ter gelegenheid van het 50-jarig jubileum van de Vereniging Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ) in 2002. Naast de geschiedenis van deze vereniging worden ook alle zoogdiergroepen en hun wel en wee gedurende de afgelopen halve eeuw besproken. Al met al een interessante uitgave met veel aandacht voor deze diergroep en voor alle mensen die leiding en richting hebben gegeven aan deze vereniging, waaronder veel beroemde namen uit de wereld van zoogdierdeskundigen, oftewel mammologen. Ik noem slechts dr. A. Scheygrond, mr. F.H. van den Brink, prof. E.J. Slijper en prof. dr. J.L. van Haften. Het boek staat momenteel in onze bibliotheek en is dus door onze leden te lenen. Het laatste geldt uiteraard ook voor de andere uitgaven en de genoemde tijdschriften.

Ontvangen tijdschriften
't Altenatuurtje -
Natuurbeschermingsvereniging
Altenatuur- jrg 22 nr 1 (oktober 2002)
Argus -de Faunabescherming- jrg 27 nr 2 (juli 2002)
Blad -IVN Tiel- jrg 14 nr 2 (zomer 2002)
Boomblad -Alterra (Tijdschrift van toegepast onderzoek in de Groene Ruimte)- jrg 12 nr 3/4/5 (juni/augustus/oktober 2002)
Brachytron -Tijdschrift van de Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie- jrg 6 nr 1 (oktober 2002)
De DompHoorn -Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden- jrg 36 nr 2/3 (juni/september 2002)
Gelders Landschap - jrg 24 nr 2/3 (zomer/herfst 2002)
Jaarverslag 2001 Gelders Landschap Knipselkrant -Faunabescherming- nr 2/3/4 (juli/september/november 2002)
De Kruisbek -Vogelwacht Utrecht- jrg 45 nr 3/4 (juni/september 2002)
De Levende Natuur - jrg 103 nr 3/4/5 (mei/juli/september 2002)
Natuurbehoud -Natuurmonumenten- jrg 33 nr (mei/augustus/september 2002)
Natuur en Milieu -Stichting Natuur en Milieu- jrg 26 nr 6/7+8/9/10/11 (juni/juli+augustus/september/oktober/november 2002)
Natuurstroom -Nuon- nr 2/3 (juli/oktober 2002)
Nieuwe Wildernis -Stichting Kritisch Bosbeheer- jrg 8 nr 25
Nieuwsbrief -European Invertebrate Survey (EIS) Nederland- nr 34 (juli 2002)
NVL Nieuwsbrief - Mededelingenorgaan van de Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie- jrg 6 nr 2/3 (juni/september 2002)
Sovon Nieuws - jrg 15 nr 2/3 (juli/oktober 2002)
Van Nature -Vereniging Natuurmonumenten- jrg 12 nr 5/6/7+8/9/10 (mei/juni/juli+augustus/september/oktober 2002)
Vlinders -De Vlinderstichting- jrg 17 nr 3/4 (augustus/november 2002)
De VNM-krant -Vereniging Natuur en Milieu Wijk bij Duurstede- juli/oktober 2002
Vogelnieuws - Vogelbescherming Nederland- jrg 15 nr 3/4/5 (juni/augustus/oktober 2002)
Vogels -Vogelbescherming Nederland-

Vogelnieuws - Vogelbescherming Nederland- jrg 15 nr 3/4/5 (juni/augustus/oktober 2002)
Vogels -Vogelbescherming Nederland- jrg 22 nr 4/5/6 (juli+augustus/september+oktober/november+december 2002)
Zoogdier -Vereniging Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming- jrg 13 nr 2/3 (juni/september 2002)

En verder nog:
Jaarverslag 2001 van IVN: Sporen van het IVN in 2001
Handleiding Landelijk Meetnet Libellen (42 blz)
Op zoek naar zoogdieren: gedenkboek 50 jaar Vereniging Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming, 1952-2002, uitgave KNNV (208 blz)

Ganzenexcursie december 2002

door Eric Schuurman

Op de valreep van het jaar 2002 nog een tocht naar de Zuid-Hollandse eilanden en een hoekje Zeeland. Om 8.00 uur-vertrekt de colonne van vier auto's. Er wordt niet gejaagd, maar gewoon niet harder dan honderd gereden en opgelet om bij elkaar te kunnen blijven. Kortom: prettig!

Veertien paar ogen toegerust met een vijftal 'kijkijzers' (Louis), wat zien die niet allemaal? Werkelijk te veel om op te noemen, vandaar dat ik me beperk tot de bijzonderheden en bijvoorbeeld mussen, merels, mezen en meeuwen oversla. Tenslotte: die hakal elders gezien. In de weilanden van het Land van Strijen troffen we grote groepen vooral Grauwe ganzen, Brandganzen, Kolganzen, Wulpen en langs de waterrand en in het water Nonnetjes, Slobeenden, Waterpieper en Witgatje. Aan de rand van de Korendijkse slikken neemt de opwinding toe als we in de verte een Zeearend zien 'fladderen' en vervolgens temidden van de al bekende ganzen een

Roodhalsgans, een Kleine Canadese gans, een Toendrarietgans en twee blauwe fase Sneeuwganzen treffen. Rond de ganzenpopulatie blijkt het goed toeven voor een Slechtvalk, een Smelleken en een Havik. Voorts vertonen zich nog een viertal Grote zilverreigers, een Pijlstaart, een Klapekster en om wat kleur aan het geheel te geven, een IJsvogeltje. Dan op naar de Hellegatsplaten en de Brouwersdam. Ook daar komen we voluit aan onze trekken met onder meer Eidereenden, Bergeenden, Wintertaling, Witooggeend, Brilduikertjes, Steenlopers, Kanoetstrandlopers, Bonte strandloper, Middelste zaagbek, Oeverpiepers, een Pijlstaart en een Roodkeelduiker. Kortom die dag kon het niet op en ondanks dat iedereen het koud had togen we, met dank aan excursieleider Louis, zeer tevreden huiswaarts.

Waarom de Egel Egel heet....

door Anouk Post

Er was eens een klein mollig mormeltje met grote stekels op zijn rug; zo was toen de mode. Omdat de stekels niet van nature bleven zitten, gebruikte hij veel gel. Het mormeltje heette Egilio, hij werd beschouwd als het stoerste dier van het bos en vaak liet hij zien dat hij allesbehalve bang was.

Vaak demonstreerde hij dat door over een drukke snelweg te lopen. Omdat hij niet veel zag door de donkerzwarte zonnebril luisterde hij goed naar het verkeer, wat ook niet al te goed lukte, doordat hij de walkman met de muziek van *Rammstein* op had. Als hij door de dreunende gitaren van *Rammstein* hoorde dat een hele zware vrachtwagen op hem afkwam, rolde hij zich op, zodat de stekels op zijn rug, stijf geworden door de vele gel, als een speldenkussen omhoog staken. Als de vrachtwagen op een haar na langs hem scheerde, ontplooidde hij zich weer en schreeuwde trots naar de dieren die haast een hartaanval hadden gehad: "Hé zie je wel? Egilio is voor niemand bang!"

Op een dag was Egilio in tranen, de nieuwe look van het bos was glad geworden. Ieder dier met een beetje haar had zijn mooie vacht in de vorm van een Elvis-kuif gezet. Maar doordat Egilio zoveel gel had gebruikt, waren zijn stekels tot in de kern hard geworden. Al het mooie gladde haar op zijn rug stond stijf rechtop.

Op een dag werd er een schoonheidswedstrijd gehouden. Onze kleine vriend Egilio, die van oude glorie wilde proeven, deed mee. Helaas, de vossen hadden zijn reputatie van hem overgenomen, hun Elvis-kuiven waren perfect. Onze Egilio eindigde als laatste. Om niks van zijn teleurstelling te laten merken, deed hij nóg meer gel

in zijn haren, kocht een nóg donkere zonnebril en zette zijn muziek harder. Ook was hij overgegaan op *Alien Ant Farm*, ons kleine vriendje vond Engels stoerder dan Duits. En zo liep hij weer stoer door het bos te wandelen, tot hij zijn snelle vriend de schildpad tegenkwam. De schildpad had geen haar. En Egilio had hem onder zijn hoede genomen, omdat hij anders van impopulariteit het bos uit gesmeten werd. Om zijn vriend op te beuren riep de schildpad keihard: "Hé! Égel!"

Een nieuwe rage was ontstaan, ieder dier in het bos noemde elkaar bij de naam Egel, en het hele imago van het volk der Egelen (nu genoemd) was hersteld. Nu nog steeds gebruiken Egels gel in hun stekels, terwijl ze in het echt een gladde vacht hebben...

Mysterybird

Voor de liefhebbers deze keer weer een raadselvogel, oftewel een mysterybird. Het gaat om een soort die ieder jaar Nederland aandoet, maar niet ieder jaar Culemborg, hoewel het in 2002 wel degelijk een paar keer raak was.

De oplossing van de *mysterybird* uit de vorige Hak-al was overigens: Palestijnse honingzuiger.

tekening: Marjan Schutte

De Groene Specht terug in het Groene Hart

door Cees Witkamp

De Groene Specht komt voor in grote delen van Europa. De noordgrens wordt gevormd door West-Noorwegen, Zuid-Zweden en de Baltische Staten. De soort ontbreekt in Ierland en op een aantal eilanden in de Middellandse Zee. In Spanje komt de Iberische Groene Specht voor, die tegenwoordig als aparte soort beschouwd wordt (Svensson et al 2000). De Europese populatie van de Groene Specht wordt geschat op 400.000 tot 1.400.000 paar. In veel landen is de stand stabiel of neemt af (Hagemeyer & Blair, 1997). Dit laatste geldt ook voor Nederland.

Tussen 1970-1975 en 1989-1991 nam de stand af van 6.000 - 7.500 broedpaar naar 3.000 - 4.500 (Bijlsma et al 2001). Als oorzaken voor deze achteruitgang worden o.a. genoemd de achteruitgang van de rode bosmier, vergrassing, verdwijnen van hoogstamboomgaarden en intensivering van de landbouw. De sterkste achteruitgang doet zich voor op in de grote bossen op de hogere zandgronden (o.a. Bijlsma et al 2001, Abel et al 1999, Allyn et al 1971). Ook streng winterweer in combinatie met sneeuw heeft effect op de stand. Zo werden na de strenge winter 1978-79 in delen van het land 60-80% minder broedparen geconstateerd (SOVON 1987). Recent neemt de soort toe in de rivierkleigebieden en de zeekleigebieden van Zuidwest-Nederland en het oostelijk rivierengebied (Boele 1998, Vergeer 1999).

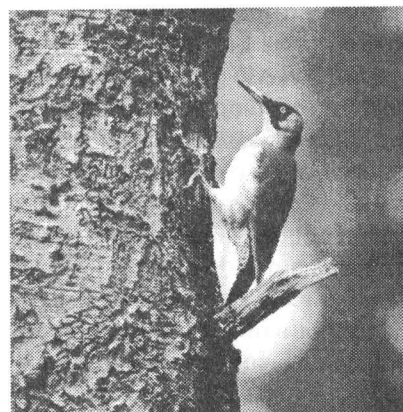
Aanleiding

In maart 1999 werd in het zuidwesten van de provincie Utrecht gestart met een wekelijkse nieuwsbrief met vogelwaarnemingen per email. Doel van de nieuwsbrief was om uitwisseling te bevorderen van vogelwaarnemingen tussen de verschillende vogelwerkgroepen en vogelaars in het grensgebied van Zuid-Holland, Utrecht en westelijk Gelderland. Inmiddels participeren de Vogelwacht Utrecht, de KNNV Stichts Hollandse Polderland, IVN Nieuwkoop, de Natuur- en Vogelwerkgroep Krimpenerwaard, de Natuur- en Vogelwachten Alblasserwaard en Vijfheerenlanden en de Vogelwerkgroep Culemborg e.o. in deze nieuwsbrief, sinds enige tijd Waarden Vol Vogels geheten. De begrenzing van het werkgebied van deze nieuwsbrief wordt ruwweg gevormd door de steden Gouda, Vinkeveen, Utrecht, Wijk bij Duurstede, Gorinchem en Alblasserdam.

In 1998 begon het Arjan Boele op te vallen dat hij steeds meer Groene Spechten zag in de Lopikerwaard, reden om de landelijke PTT en BMP-gegevens eens naast elkaar te zetten (Boele 1998). In september 1999 werd in Waarden Vol Vogels een oproep geplaatst om waarnemingen in te blijven zenden. Inmiddels zijn ruim 300 waarnemingen ontvangen, zodat het tijd is om deze eens op een rij te zetten. Aangezien er de afgelopen tijd meer geschreven is over de recente areaaluitbreiding van de Groene Specht (o.a. Boele 1998, Vergeer 1999, Bijlsma c.s. 2001), leek het zinnig om ook wat historisch onderzoek te doen naar het voorkomen van deze soort in dit werkgebied. Daarom wordt eerst ingegaan op de situatie van de Groene Specht voor 1970, rond 1978-1983, tussen 1983-1998 en in de periode van de nieuwsbrief (1999-2001). Ook wordt getracht een plausibele verklaring te vinden voor de recente toename.

Werkwijze

De basis voor dit artikel wordt gevormd door de waarnemingen die vermeld zijn in Waarden vol Vogels tussen maart 1999 en november 2001. Daarnaast is er gebruik gemaakt van de periodieken van de aangesloten verenigingen en zijn de coördinatoren van de verenigingen benaderd voor aanvullende gegevens. Veel informatie over de periode vóór 1983 is gehaald uit een aantal standaardwerken, ook zijn zo nu en dan minder bekende publicaties geraadpleegd.

groene specht, foto; Koos Dansen

Aangezien het grootste deel van de ingezonden waarnemingen in Waarden vol Vogels niet systematisch verzameld wordt, is ervoor gekozen om eenmalige waarnemingen in de periode 1 maart tot en met 31 mei als mogelijke territoria aan te merken. Wanneer in deze periode sprake was van 2 of meer waarnemingen die minimaal 2 weken uit elkaar lagen, zijn deze geïnterpreteerd als zekere territoria. Deze interpretatie is daarmee strenger dan bv. de BMP handleiding van SOVON (Van Dijk, 1996). Voor de fusieafstand is uitgegaan van 2 kilometer, tenzij duidelijk was dat er sprake was van grotere of geringere dichtheid aan territoria in een bepaald gebied. Een probleem bij het inventariseren van Groene Spechten is overigens wel dat de rivier de Lek geen barriere is voor territoriumhoudende Groene Spechten. Regelmatig werd gezien dat vogels de Lek overstaken om dan aan de andere zijde rustig verder te gaan met roepen. En dat waren de inventariseerders langs de Lek niet gewend.

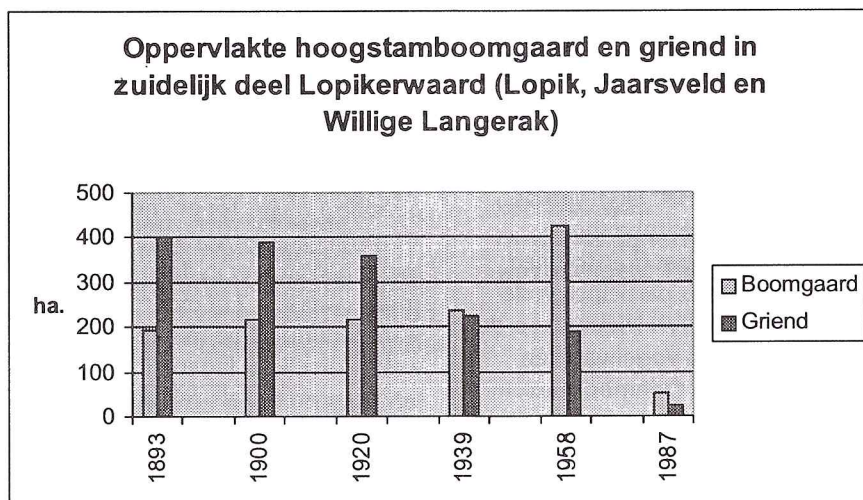
Periode voor 1970

"De Groene Specht is bij ons te lande de algemeenste soort, die niet alleen in meer uitgestrekte bossen, maar bijna overal waar enig hout staat te vinden is", aldus Snouckaert van Schauburg in 1908. Niet dat we hier voor het werkgebied concreet iets mee kunnen, maar het geeft een indicatie. Duidelijker is C. Eijkman die in zijn "Avifauna v. h. Zuid-Westelijk deel der Prov. Utrecht met IJsselstein als middelpunt" in 1912 letterlijk schrijft: *Gecinus viridis* - Groene Specht. Behoort tot de meest gewone bewoners dezer streken en broedt veelvuldig in holle wilgen, vruchtboomen e.a.

Ook J. Slagter meldt de soort in de eerste vogelinventarisatie van het Landgoed Linschoten uit 1910. Hij stelde een lijst samen met broedvogels, waaronder de Groene Specht (Reinink, 1994). Scheygrond (1923) geeft in zijn Avifauna Goudana voor het gebied rond Woerden, Linschoten en Oudewater aan dat de soort hier een algemene broedvogel is.

Uit deze vier mededelingen valt in ieder geval op te maken dat de Groene Specht rond het begin van de twintigste eeuw als broedvogel voorkwam in het werkgebied, en getuige de mededeling van Eijkman, waarschijnlijk algemeen was in gebieden met knotwilgen en hoogstamboomgaarden. En die waren er volop omstreeks die tijd. Zo laat een oude stafkaart van de westelijke Alblasserwaard uit de periode omstreeks 1850 een veel meer besloten landschap zien dan tegenwoordig, met een hoge dichtheid aan knotwilgen en stroken met boomgaarden. In figuur 1 staat het verloop van de arealen hoogstamboomgaard en griend weergegeven voor een deel van de Lopikerwaard in de periode 1893 - 1987. Hier is duidelijk te zien dat vooral de griendcultuur vrijwel verdween tussen ca. 1920 en 1987, en dat de bloeiperiode van de hoogstamboomgaarden vooral in de vijftiger jaren was. Nu zijn van beide broedbiotopen alleen nog restanten over.

Figuur 1.

Uit de jaren vijftig en zestig zijn weinig gegevens bekend over het voorkomen van de Groene Specht in het waardengebied. Vogels van de Grote Rivieren (1979) meldt dat de soort in de vijftiger jaren in de Betuwe op meerdere plaatsen voorkwam, vooral in hoogstamboomgaarden en op landgoederen. Het laatste broedgeval in dit gebied werd in 1970 vastgesteld. Verder wordt het broedvoorkomen in de vijftiger jaren vermeld in de gemeenten Lexmond, Schelluinen, Hardinxveld en Giessenburg. Als zwerver wordt de soort o.a. gemeld uit Culemborg en Hardinxveld.

De archieven van de Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden bevatten een mededeling uit 1971 waaruit we kunnen opmaken dat de soort "volgens ouderen vroeger broedvogel was in de Vijfheerenlanden", zonder dat duidelijk was welke periode dit exact betreft. Waldeck (1967) vermeldt voor het deel van de gemeente Vianen ten oosten van het Merwedekanaal, dat de soort hier broedvogel was in knotwilgen (1-2 paar) tot ca. 1965. Dijkstra (1968) geeft voor het overige deel van de gemeente Vianen aan dat de soort hier toen geen

broedvogel meer was. Wel broedde de soort tot ca. 1963/64 in het Viaanse Bos en zou de vogel recentelijk weer wat meer gezien worden in Lexmond.

Van der Voo (1978) meldt dat de soort vóór 1960 nog aanwezig was als broedvogel op het Landgoed Linschoten. In de periode 1967- 1970 vonden inventarisaties plaats voor de Avifauna van Midden-Nederland. Deze dekten een groot deel van het waardengebied. De Groene Specht was als broedvogel alleen nog aanwezig in de gemeente Vleuten, met waarschijnlijk 1 paar. Resumerend kunnen we stellen dat de Groene Specht in het begin van de twintigste eeuw waarschijnlijk een normale broedvogel was in het waardengebied, maar tussen ca. 1930 (Snow & Perrins, 1998) en 1970 als broedvogel uit het gebied verdween. De grootste afname heeft waarschijnlijk al vóór 1960 plaatsgevonden. In hoeverre strenge winters als 1955/56 en 1962/63 hierbij een rol gespeeld hebben is onduidelijk. Wel bleef de soort als zwerver zo nu en dan gezien worden.

Periode van de grote avifauna's (1973-1983)

De Atlas van de Nederlandse Broedvogels (1979) laat een vrijwel leeg kaartbeeld zien voor het waardengebied. Hetzelfde geldt voor Randstad en Broedvogels (1981), waarbinnen delen van het weidegebied tussen Woerden en Gouda, en de Krimpenerwaard vallen. In deze laatste avifauna wordt zelfs geen woord gewijd aan de Groene Specht in het polderland. Over het ontbreken van de soort in grote delen van het rivierengebied, wordt hier opgemerkt dat het omzetten van hoogstam in laagstamboomgaarden wel eens een belangrijke reden zou kunnen zijn. Ook Vogels van de Grote Rivieren (1979) geeft een droevig beeld te zien van de Groene Specht in het westelijk rivierengebied. Het verdwijnen van hoogstamboomgaarden in het rivierengebied wordt als een mogelijke oorzaak hiervoor gezien, maar is waarschijnlijk niet de hoofdoorzaak. Het verdwijnen van de gele weidemier uit grote delen van

rivierengebied zou een veel belangrijker reden kunnen zijn. Voor de oostelijke Vijfheerenlanden (Diefdijk) vermelden Wammes et al (1975) een mogelijk broedgeval in 1975. Ten tijde van de Atlas van de Nederlandse Vogels (1983) lijkt de soort zich als broedvogel gevestigd te hebben rond Woerden, waarschijnlijk betreft dit het landgoed Linschoten. Harm Alta meldt voor dit gebied de aanwezigheid van de Groene Specht in april en mei 1981. Verder wijzen waarnemingen in april 1980, april 1981, maart - mei 1982, april 1983 en april 1984 uit de omgeving van Culemborg mogelijk op de aanwezigheid van een enkel territorium in die tijd, evenals in 1983 in Kinderdijk. Buiten de broedtijd om worden sporadisch Groene Spechten gemeld, o.a. uit de omgeving van Culemborg, de Krimpenerwaard, de Vijfheerenlanden en de Alblasserwaard.

De periode 1983 - 1998

De eerste jaren worden incidenteel territoria of broedgevallen van de Groene Specht gemeld. Zo zijn er in 1984 een broedgeval bij Heukelum en een mogelijk territorium bij Nieuw-Lekkerland. In 1987 is er mogelijk een territorium nabij Ameide. In 1988 vind een broedpoging plaats in Vianen. Het gaat hierbij om een ongepaard vrouwtje.

Hierna wordt het voorkomen wat structureler.

In 1989 vestigt de soort zich in Nieuwegein en vanaf 1991 in Vianen. In de daaropvolgende jaren kwamen er ook meldingen van andere lokaties in de Vijfheerenlanden. De westelijke Alblasserwaard wordt in 1995 bezet. Hierbij gaat het nog steeds om één of enkele paren.

In 1996 vind een belangrijke uitbreiding van het broedgebied plaats, met vestigingen in Schoonrewoerd, de zuidwestelijke Lopikerwaard, Culemborg en Linschoten. Hierna volgen meer gebieden en verspreid de soort zich over het gebied.

Het huidige voorkomen (1999-2001)

Op basis van de verzamelde waarnemingen uit de nieuwsbrief, ingewonnen informatie bij de aangesloten werkgroepen en de inventarisaties voor de uit te komen SOVON-broedvogelatlas, is het volgende overzicht samengesteld.

<i>Utrechts-Hollandse Polderland</i>	<i>13-15 territoria</i>
<i>Lopikerwaard</i>	<i>12-15 terr.</i>
<i>Krimpenerwaard</i>	<i>7-9 terr.</i>
<i>Alblasserwaard</i>	<i>3-6 terr.</i>
<i>Vijfheerenlanden</i>	<i>7-10 terr.</i>
<i>Omgeving Culemborg</i>	<i>8-12 terr.</i>
<i>Nieuwegein en Houten (deels)</i>	<i>6-8 terr.</i>
<i>Totaal waardengebied</i>	<i>56-75 terr.</i>

Op dit moment zijn de meeste van de oudere bosgebieden en landgoederen bezet door de Groene Specht. Dit geldt ook voor gebieden met een relatief hoge dichtheid aan populierenbossen (Vijfheerenlanden, omgeving Culemborg, zuidwestelijke Alblasserwaard) of oude hoogstamboomgaarden (vooral Vijfheerenlanden). Vrijwel al deze gebieden liggen op de hogere gronden in het gebied, vooral op de stroomruggen van de rivieren. Een deel van de moerasbossen lijkt nog niet veroverd, hoewel de soort in de Krimpenerwaard ook voorkomt in boezemgebieden met veel opgaande begroeiing. In de Nieuwkoopse Plassen wordt de Groene Specht nog niet gemeld als broedvogel, zelfs buiten de broedtijd is de soort hier nog steeds uiterst schaars.

Behalve de bovengenoemde aantallen territoria, zwerven er in het gebied waarschijnlijk nog diverse vogels rond die nog niet territoriaal zijn, en her en der worden waargenomen.

Vanwaar die toename?

Wanneer we de gegevens vanaf 1980 op een rijtje zetten, ontstaat er het volgende beeld van het verloop van de broedvogelstand in het gebied:

1980	0-1
1985	0
1990	1
1995	4-5
2000	56-75

In de inleiding zijn al een aantal mogelijke verklaringen gegeven voor de achteruitgang van de Groene Specht, zoals verdwijnen van broedgelegenheid, vergrassing, afname van voedselaanbod en streng winterweer in combinatie met sneeuwval.

De eerste Groene Spechten in de waarden vestigden zich in oude houtopstanden, die vaak al tientallen jaren geschikt lijken te zijn voor de soort. Het gaat hierbij o.a. om landgoederen als Rhijnhuizen en Linschoten, populierenbossen in de Vijfheerenlanden en rond Culemborg en restanten van hoogstamboomgaarden in vooral de Vijfheerenlanden. Op het eerste gezicht lijkt het geschikter worden van deze terreinen dus niet de hoofdoorzaak. Voor andere delen van het waardengebied geldt dit wel, zoals in de moerasbossen en in de jongere aanplanten in de Alblasserwaard. Rond Delft is geschikt worden van jonge bossen de belangrijkste vestigingsfactor voor de Groene Specht gebleken (Kees Mostert pers.med.).

Vergrassing is meer een probleem van de zandgronden als van de kleigronden. Door vermessing wordt de bosbodem voedselrijker, waardoor de veelal kale bodem begroeid raakt met grassen en het biotoop van o.a. de rode bosmier verdwijnt. Dit alles speelt geen rol in het waardengebied, en lijkt daarmee eveneens geen verklaring van de toename.

Afname van voedselaanbod zou een rol gespeeld kunnen hebben bij het verdwijnen van deze specht in de vijftiger en zestiger jaren. Blijkbaar is er op dit moment voedsel genoeg, gezien de snelle toename van de populatie. Wat de Groene Spechten in het waardengebied exact eten is onbekend, daarvoor zou eerst keutelonderzoek plaats moeten vinden. Bekend is wel dat Groene Spechten in de Lopikerwaard op rieten daken van boerderijen foerageren, waar grote gaten

ingehakt worden op zoek naar -waarschijnlijk- spinnen.

Ook is een Groene Specht waargenomen die in een koeienvlaai hakte.

Wat verder opvalt, is dat de vestigingspogingen van de Groene Specht vaak na een (serie van) strenge winters kwamen. Zo kwam het verschijnen bij Vianen in het najaar van 1987 na een drietal strenge of koude winters, en ook de sterke toename in verspreiding in 1996 kwam na een strenge winter. Hier kunnen ze blijkbaar goed overleven, na de koude winter 1996-97 werd geen belangrijke achteruitgang van de soort gemeld, in tegenstelling tot het landelijk beeld (Boele 1998).

Daarmee is het nog steeds onduidelijk waarom de Groene Specht zo snel toeneemt in het gebied. Van den Bijtel (pers.med.) geeft als suggestie dat de hogere zandgronden inmiddels zo vol zitten met Groene Spechten dat er geen ruimte meer is. Dit lijkt in tegenspraak met Bijlsma et al (2001) die juist aangeeft dat de hogere zandgronden leeglopen. Een mogelijke verklaring zou kunnen zijn dat Groene Spechten na een strenge winter met veel sneeuw verdreven worden uit de bossen op de zandgronden en in de rivierkleigebieden terechtgekomen zijn, waar het momenteel blijkbaar goed toeven is. Met de beperkte actieradius van deze soort (meer dan 20 kilometer is uitzonderlijk) zijn delen van het waardengebied net te halen.

Discussie

De Groene Specht heeft in de jaren negentig van de vorige eeuw een succesvolle herovering van het waardengebied ingezet. Tussen 1990 en 2000 nam de stand toe van 0 naar ca. 65 territoria. De belangrijkste oudere bosgebieden zijn vrijwel allemaal bezet, zodat nu de recenter aanplant en de moerasbossen aan de beurt lijken te zijn.

Een reden voor de toename is niet eenvoudig te geven, maar kan zowel gerelateerd zijn aan de slechte voedselsituatie op de hogere zandgronden, als aan overloop van jonge vogels vanuit deze gebieden als aan een minder kwetsbaar voedselaanbod in het waardengebied. Nader onderzoek naar uitwerpselen van Groene Spechten zou meer duidelijkheid moeten brengen over het dieet.

Dankwoord

Dit artikel kon niet verschijnen zonder de bijdrage van tientallen vogelaars uit het waardengebied, die hun waarnemingen inzenden t.b.v. Waarden Vol Vogels of die aanvullende informatie verstrekten. Inzicht in de archieven werd verstrekt door Gerard Roest (NVW Alblasserwaard), Arjan Boele (VW Utrecht) en Gerben Mensink (VWG Culemborg).

Arjan Boele voorzag mij van allerlei literatuur, waarvan zeker de oudere (Scheygrond en Eijkman) zeer waardevol waren voor dit artikel. Verder putte hij uit de archieven en nog niet gepubliceerde gegevens bij SOVON. Henk Lichtenbeld maakte me attent op een CD-rom met literatuurgegevens van de Groene Specht, samengesteld door G. Speek. Kees de Leeuw verzorgde aanvullende informatie over de hoogstamboomgaarden en de grienden in de Lopikerwaard. Henk Lichtenbeld en Arjan Boele voorzagen een eerder versie van commentaar. Bram Rijksen leverde de prachtige tekening.

Literatuur

- Abel, G. et al, 1999. *De vogels van Nieuwegein - Vogels in een veranderend landschap, Nieuwegein.*
- Alley, W.F. et al, 1971. *Avifauna van Midden-Nederland, Assen.*
- Bijlsma, R.G., Hustings F. & Camphuysen, C.J. 2001. *Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2), Haarlem/Utrecht.*
- Boele, A, 1998. *Groene Specht uitgelicht in PTT-resultaten december 1997. SOVON-Nieuws 11 [4] :5-7.*
- Van Dijk, A.J., 1996. *Broedvogels inventariseren in proefvlakken (handleiding Broedvogel Monitoring project), SOVON Beek-Ubbergen.*
- Dijkstra, J., 1968. *Vogels van Vianen. Vianen.*
- Eijkman, C. 1912. *De Avifauna v.h. Zuid-Westelijk deel der Prov. Utrecht met IJsselstein als middelpunt. Jaarbericht Club van Vogelkundigen. Deventer.*
- Hagemeijer, E.J.M. en M.J. Blair (editors), 1997. *The EBCC Atlas of European Breeding Birds: Their Distribution and Abundance, London.*
- Hustings, M.F.H. et al, 1985. *Vogelinventarisatie: achtergronden, richtlijnen en verslaglegging, Wageningen.*
- Mensink, G., 2001. *De Groene Specht in opmars?, Hak-al april 2001: 7-10*
- Ouwkerk, A. en G. Roest, 2001. *Checklist Avifauna Alblasserwaard - bijgewerkt t/m 1999. Alblasserdam.*
- Reinink, W. (red), 1994. *Landgoed Linschoten, een geschiedboek, Bussum.*
- Scheygrond, A., 1923. *Avifauna Goudana, De Levende Natuur.*
- Snow, D.W. & C.M. Perrins, 1998. *The Birds of the Western Palearctic - Concise Edition, Oxford/New York.*
- SOVON, 1987. *Atlas van de Nederlandse Vogels, Arnhem.*
- Speek, G, xxx
- Stichting Vogelwerkgroep Grote Rivieren, 1979. Vogels van de Grote Rivieren, Utrecht.*
- Svensson, L., Grant, P.J., Mullarney, K. & Zetterstrom, D, 2000. ANWB Vogelgids van Europa, Baarn.*
- Teixeira, R.M., 1979. Atlas van de Nederlandse Broedvogels, 's Graveland.*
- Vergeer, J.-W, 1999. Atlasproject: met uw hulp gaat het lukken, SOVON-Nieuws 12 [4] : 6*
- Van der Voo, E.E., 1978. Vergeet het polderland niet, Linschoten*
- Vogelwerkgroep Avifauna West-Nederland, 1981. Randstad en Broedvogels, Tilburg.*
- Wammes, D., F. Neits en C. Mesker, 1975. *Vogels van de Vijfheerenlanden, Utrecht.*
- Waldeck, K., 1967. *Vogels van Vianen, Vianen.*

Cees Witkamp

Den Engh 34

3461 GN Linschoten

Op zoek naar roodoogjuffers langs de Linge

door Karin Verspui

De Linge is de langste rivier die in zijn geheel in Nederland stroomt. Deze rivier stroomt ten zuiden van Culemborg langs Beesd, Tricht en Geldermalsen. Sinds eind 2000 woon ik aan de Lingedijk in Tricht en ik was benieuwd welke libellen langs de Linge voorkwamen.

Er waren in deze omgeving eerder libellenwaarnemingen verzameld (databestand libellen van European Invertebrate Survey, Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie & Vlinderstichting 1992-2000). Veertien verschillende libellensoorten waren waargenomen. Tot mijn verbazing ontbrak de grote roodoogjuffer (*Erythromma najas*) maar was de

met drijvende bladeren. De grote roodoogjuffer is meer kieskeurig in zijn keuze voor een leefgebied dan de kleine roodoogjuffer (Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie 2002).

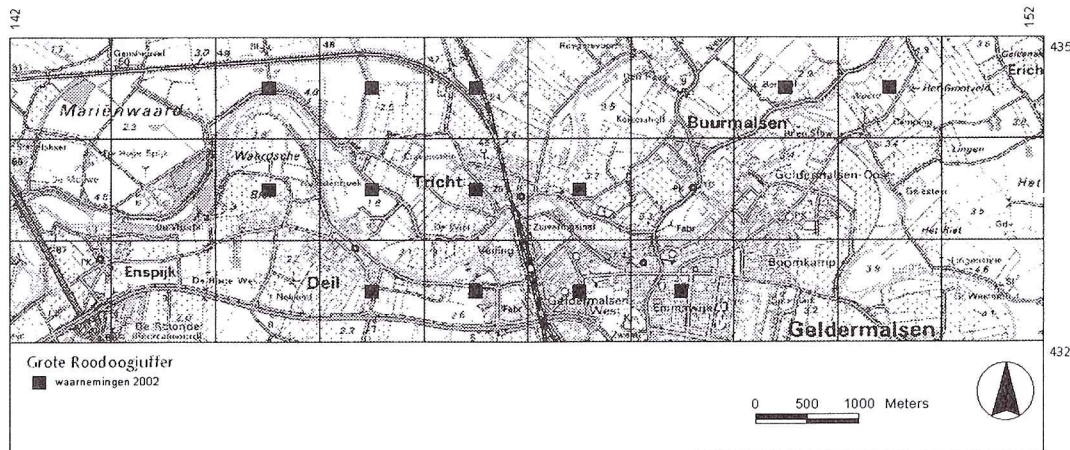
In 2002 ben ik langs de Linge op zoek gegaan naar de grote roodoogjuffer.

Vele uurtjes door het vliegseizoen heen heb ik libellen gezocht bij de Linge en bij haar zijrivier, de Korne, tussen Beesd en Buren (zie figuur 1 & 2), soms met een roeibootje of kano en vaak met de fiets, altijd met verrekijker en net.

De mannetjes van beide roodoogjuffersoorten zijn makkelijk te vinden op drijvende waterplanten, zodat het afzoeken van waterplanten

dertien kilometerhokken (figuur 1).

De kleine roodoogjuffer is in zes nieuwe kilometerhokken gevonden (figuur 2). Er zijn 41 grote en dertien kleine roodoogjuffers door mij waargenomen in 2002. Dit zijn allemaal mannetjes, op twee grote roodoogjuffers na. Er is op een zijarm van de Linge een tandem grote roodoogjuffers (mannelijke en vrouwtje aan elkaar vast) waargenomen, waarvan het vrouwtje eieren aan het leggen was. In dezelfde zijarm zijn juveniele (jonge) mannetjes en een vrouwtje van de grote roodoogjuffer waargenomen. Er werden meestal niet veel mannetjes bij elkaar gevonden. Hoewel er niet op alle geschikte plekken is gezocht in de goede tijd,

figuur 1. Verspreiding van de grote roodoogjuffer.

kleine roodoogjuffer (*Erythromma viridulum*) wel langs de Linge waargenomen (in zeven kilometerhokken).

De kleine roodoogjuffer is een soort van stilstaand of langzaam stromend voedselrijk water met waterplanten en de grote roodoogjuffer komt voor in vijvers, sloten, oude rivierarmen, plassen en vennen met waterplanten

de meeste waarnemingen opleverde. Vrouwtjes zijn moeilijker te vinden omdat ze zich in struiken ophouden (Geijskens & van Tol 1983).

Resultaten

De grote roodoogjuffer heb ik gevonden bij de Linge, de Korne en ook bij sloten in de omgeving in

lijkt het erop dat beide roodoogjuffersoorten voorkomen op veel plekken langs de Linge. De observatie dat de twee libellensoorten veel samen voorkomen, komt overeen met de gegevens van de nieuwe atlas (Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie 2002).

Komend jaar hoop ik de grote en de kleine roodoogjuffer op nog meer plekken langs de Linge waar te nemen. Ook wil ik op zoek naar meer aanwijzingen voor voortplanting, bijvoorbeeld libellen in tandem of copula (parende libellen), vrouwtjes die eiafzetten, juvenielen (jonge dieren) of larvehuidjes (laatste huidje van de libellelarf voordat hij of zij een libel wordt).

Beide soorten zijn ook in de bredere omgeving waargenomen, bijvoorbeeld in de Regulieren, in Beusichemse waard en bij de Put van Buren. Dus iedereen kan op zoek naar de grote en de kleine roodoogjuffer. Het is interessant om te onderzoeken of ze nu echt samen op dezelfde plekken voorkomen in het rivierengebied of dat de kleine roodoogjuffer toch minder kieskeurig is dan de grote roodoogjuffer.

Literatuur

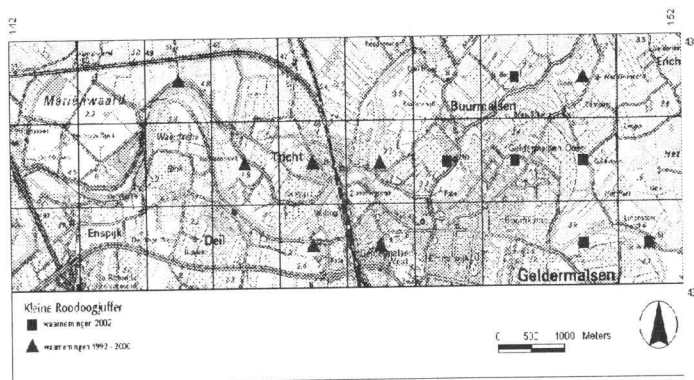
Bos, F & M. Wasscher. 1997. Veldgids Libellen. Stichting uitgeverij KNNV, Utrecht.

European Invertebrate Survey, Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie & Vlinderstichting. 1992-2000. Databestand libellen.

Geijskens, D.C. & J. van Tol. 1983. De libellen van Nederland (Odonata). KNNV, Hoogwoud.

Nederlandse vereniging van Libellenstudie. 2002. Nederlandse Libellen (Odonata). Nederlandse Fauna 4. Nationaal natuurhistorisch museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

Wendler, A. & J. Nuss. 2002. Libellen van Noordwest-Europa. Jeugdbondsuitgeverij, Utrecht.

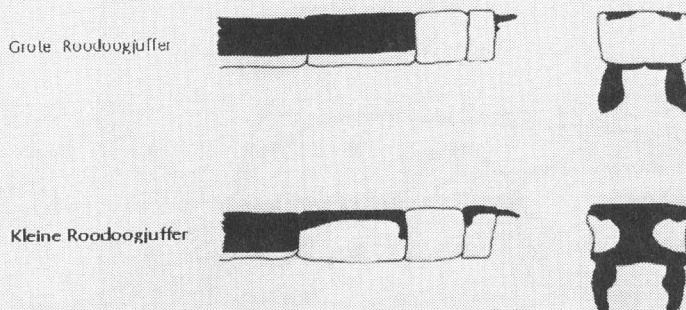

figuur 2. Verspreiding van de kleine roodoogjuffer.

Verschil tussen de grote en de kleine roodoogjuffer

Op het eerste gezicht zijn de mannetjes van de twee soorten slecht van elkaar te onderscheiden, want het zijn allebei kleine blauwe juffertjes met rode ogen. Er zijn twee verschillen die ik in het veld duidelijk te zien vond: de punt van het achterlijf en de oogkleur.

Op de punt van achterlijf van de kleine roodoogjuffer is de zijkant van segment 8 blauw in tegenstelling tot de zwarte zijkant van dit segment bij de grote roodoogjuffer (figuur 3). Het tweede duidelijke verschil is dat de grote roodoogjuffer opvallend helder rode ogen heeft en de ogen van de kleine roodoogjuffer minder fel rood, meer bruinrood, zijn.

figuur 3. Achterlijfspunten van de mannetjes van de grote en de kleine roodoogjuffer.

Er zijn nog twee minder duidelijke verschillen. Soms is goed te zien dat de kleine roodoogjuffer een zwarte x bovenop segment 10 heeft terwijl dit segment van de grote roodoogjuffer blauw is (figuur 3). En een subtiel verschil is dat de kleine roodoogjuffer tengerder gebouwd is dan de grote roodoogjuffer.

De vrouwtjes zijn moeilijker te onderscheiden. Het duidelijkste verschil bij de vrouwtjes is het verschil in de vorm van de achterrand van het halsschild maar

soort	vroegste	hoofdvliegtijd	laatste
grote roodoogjuffer	27-apr	begin juni-midden juli	18-sep
kleine roodoogjuffer	13-jun	eind juli-midden augustus	8-okt

(bron Nederlandse Libellen "Odonata" (Nederlandse vereniging van Libellenstudie 2002))

Berichten uit waterschapsland

door Goof den Hartogh en Harry van de Warenburg

Waarschijnlijk zullen een aantal van jullie zich herinneren dat wij, dat zijn Harry van de Warenburg en Goof den Hartogh, ruim drie jaar geleden (opnieuw) gekozen zijn in het bestuur van het polderdistrict Tieler- en Culemborgerwaarden (TCW). In de Hak-al is daarover ook wel eens iets geschreven.

Sinds 1 januari vorig jaar zitten wij niet meer in het bestuur. Dat komt door de samenvoeging van de vier waterschappen in de Betuwe tot het waterschap Rivierenland. Voor dit waterschap is eind 2001 een overgangsbestuur gevormd uit de bestaande besturen dat veel minder mensen telt als de gezamenlijke besturen. En dus moesten er veel bestuurders verdwijnen. Voor TCW gold dat 16 van de 21 bestuursleden moesten opstappen. Wie er mochten blijven, is bepaald door stemming binnen de oude besturen en daarbij hebben wij het niet gered.

Maar er komen nieuwe verkiezingen aan. Eind mei/begin juni mogen we met z'n allen weer een nieuw bestuur van Rivierenland kiezen. Onder de kandidaten zullen weer een aantal groene bestuurders zijn, wat wij ook waren. Dat zijn dus mensen die vinden dat het waterschap de uitvoering van z'n taken mede moet afstemmen op het belang van natuur, milieu en landschap. De groene kandidaten worden gesteund door de natuurbeschermingsorganisaties en de Gelderse Milieufederatie.

Onze ervaringen in het bestuur

Wij denken dat het goed is jullie iets te vertellen over onze ervaringen als groene bestuurders. Hebben wij echt kunnen bijdragen aan een meer op de natuur gericht beleid van het waterschap? Of telde onze inbreng niet mee omdat we een kleine minderheid vormden? Het was tenslotte zo ongeveer 2 tegen 21, hoewel ook andere bestuursleden wel het belang van het behoud van natuur-en landschap zien.

We kunnen jullie gelukkig vertellen dat we niet ontevreden zijn over wat we aan inbreng hebben gehad. Het waterschap is wel degelijk meer rekening gaan houden bij het water- en dijkbeheer met de zaken waar wij voor stonden. We willen enkele voorbeelden noemen.

Versterking Lekdijk

Bij de verbeteringswerken aan de Lekdijk is heel zorgvuldig rekening gehouden met bestaande natuurelementen als de moerasjes en plasjes aan de voet van de dijk, knotwilgen (heel belangrijk voor de steenuil) meidoornstruiken enz.. Bovendien zijn er nieuwe plasjes gegraven, natuurvriendelijke taluds gemaakt langs sloten en heel veel nieuwe bomen en struiken aangeplant. Er zijn ook veel hoogstamfruitbomen geplant. Wij denken dat jullie uit eigen waarneming hebben kunnen concluderen dat het waterschap de natuur- en landschapswaarden bij de dijkverbetering zoveel mogelijk heeft gespaard en op veel plaatsen versterkt.

Verder is natuurlijk te noemen de aanleg van veel nieuwe plassen en strangen in de uiterwaarden bij Culemborg en Beusichem door het waterschap waarbij de klei voor de dijkversterking is ontgraven. Wat hebben we al kunnen genieten van de vele vogels die daar sindsdien verblijven! Daaronder waren soorten die anders niet of sporadisch hier voorkwamen. Ook landschappelijk zijn de waterpartijen een winstpunt en we zijn eigenlijk nog geen mensen tegengekomen die het geen verbetering vinden.

Natuurvriendelijke oevers en natuurvriendelijk dijkbeheer

Het waterschap heeft deze oevers aangelegd langs enkele nieuwe waterlopen en heeft plannen om er nog meer aan te leggen. Het zijn oevers met een heel flauw talud waardoor je een geleidelijke overgang ontstaat van nat, via vochtig naar droog waardoor dus een daaraan aangepaste variatie in planten ontstaat na verloop van tijd. Die oevers worden één keer per jaar gemaaid en het maaisel afgevoerd. Je krijgt dan verschraving van de bodem wat gunstig is voor een aantal zeldzame plantensoorten. Verder onderhoudt het waterschap een deel van de dijktaaluds op een natuurvriendelijke wijze, zoals hiervoor is beschreven voor de oevers. Dat zal maken dat er een kruidrijke vegetatie ontstaat met veel bloemen. Je mag verwachten

veel bloemen. Je mag verwachten dat de bermen steeds meer bloemrijke linten gaan vormen in het voorjaar door dit beheer, die zorgen voor landschappelijke verfraaiing. Behalve dat de soortenrijkdom van vegetaties door het natuurvriendelijke beheer zal toenemen, zullen ook insecten en vogels ervan profiteren. Er zijn al koppels patrijzen gesignaleerd in de dijktaaluds. Die deden zich tegoed aan de zaden die ze kunnen daar vinden omdat de vegetatie pas wordt gemaaid als de meeste planten zaad gevormd hebben. Dus deze Rode-Lijstsoort profiteert er in ieder geval al van.

Hogere waterpeilen in de Lange Avontuur

De Lange Avontuur is het gebied ten westen van Culemborg en ten zuiden van de provinciale weg naar de A2.

TCW heeft daar een project uitgevoerd om de verdroging tegen te gaan. Het gebied had regelmatig te kampen met wateroverlast en daarom is er een extra gemaaltje geplaatst bij de Zeedijk. Daarmee kan water in natte perioden naar de hoofdwatergang gepompt worden die naar de Linge loopt. En er kan ook tijdelijk overtollig water opgeslagen worden in een groot griendperceel van Staatsbosbeheer. Daarmee kan nu sneller gereageerd worden op stijging van het polderwater als het veel regent. Daardoor ontstaat de mogelijkheid om de polderpeilen hoger te houden in droge perioden. 't Klinkt misschien wel een beetje raar: extra bemalingscapaciteit installeren en verdroging tegengaan. Maar het werkt wel. Hogere peilen betekent dat de graslanden en grienden vochtiger blijven in droge perioden en dat is gunstig voor planten en weidevogels.

Onze rol en inbreng

Dit zijn een paar voorbeelden maar er is nog veel meer te noemen. Wat belangrijk is te constateren dat het waterschap de laatste jaren het steeds normaler is gaan vinden om ook rekening te houden met natuur- en landschapswaarden. Dat is zeker niet alleen en ook niet in de eerste plaats toe te schrijven aan onze inbreng in het bestuur. Voornaamste reden is dat er in de

maatschappij veel meer aandacht is gekomen voor deze zaken.

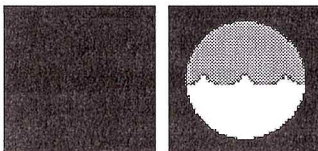
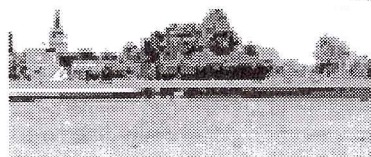
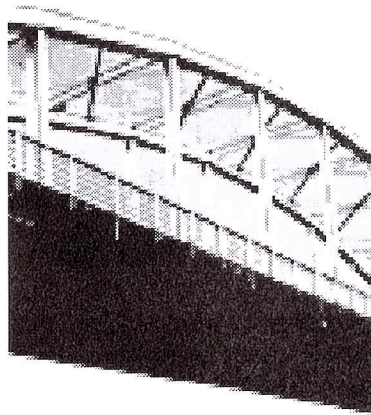
Dat heeft zich ook vertaald in het beleid van Rijk en Provincie en daarop hoort het waterschap zich ook te richten. Wij hebben in het bestuur daar zonedig steeds weer op gewezen, er aandacht voor gevraagd en voorstellen toe gedaan. Dus wij denken dat we wel een positieve rol hebben kunnen vervullen. We hebben het ook met veel plezier gedaan en Goof wil nog wel een tijdje doorgaan. Harry stelt zich om persoonlijke redenen niet meer kandidaat

Groene bestuurders in het nieuwe bestuur

Jullie zullen begrijpen dat wij het absoluut noodzakelijk vinden dat er weer groene bestuurders in het nieuw te kiezen bestuur van Rivierenland worden gekozen. De campagne daarvoor zal binnenkort van start gaan. Dat zullen de groene kandidaten zelf doen, gesteund door de Gelderse Milieufederatie.

Wie dit leest en stemgerechtigd is, roepen wij dan ook op te gaan stemmen op een groene kandidaat. Het waterschap is verdeeld in een aantal kieskringen. Culemborg valt onder kieskring 3, Buren onder kieskring 2. Goof heeft zich al kandidaat gesteld voor de categorie ingezetenen in de laatstgenoemde kring. De Culemborgers zullen dus niet (meer) op hem kunnen stemmen maar mensen uit Beusichem en Zoelmond dus wel. Jan Dirk Kievit heeft zich kandidaat gesteld voor de kieskring Culemborg.

De komende maanden zullen ongetwijfeld diverse media aandacht schenken aan de waterschapsverkiezingen. Diegenen die nadere informatie willen kunnen contact opnemen met ondergetekenden of de Gelderse Milieufederatie gevestigd in Arnhem. Telefoonnummer Goof: 0345-502061, telefoonnummer Harry 0345-514358.

**WATERSCHAPSVERKIEZINGEN
MEI-JUNI 2003**

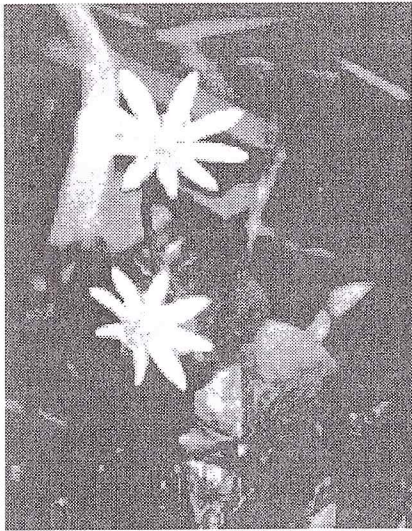
Waar komt die naam vandaan?

Voorjaarsbodes

door Ellen Geleedst

Op het moment van schrijven van dit artikeltje is het voorjaarsvakantie, maar nog geen voorjaar. De zon schijnt al heel lekker, maar aan de natuur kun je zien, dat er nog wat tijd te gaan is.

Iedereen heeft zo zijn eigen vaste ijkpunten om vast te stellen dat het voorjaar aan het ontluiken is. In onze tuin bloeien de eerste sneeuwkllokjes

en ook op andere plaatsen komen nieuwe sprietjes boven de grond. Bloeiende bollen zijn natuurlijk een voorjaarsbode. Maar zelf heb ik nog meer met het eerste bloeiende Speenkruid. Tegen de tijd dat deze Hak-al bij de leden ligt, kan er alweer op beschutte plaatsen wat bloeien. Ik herinner me dat ik twee jaar geleden heel intensief op de fiets aan het speuren ben geweest rond Culemborg om het eerste gele bloempje te vinden. Een paar fietstochtjes leverden niets op. Maar toen ik voor een cursus bij "De Salaamander" moest zijn, zag ik het staan. Rond een wilgje bij het wandelpad tussen de parkstrook en de eerste huizen van Voorkoop. Gewoon binnen de bebouwde kom. Maar wat betekent de naam

Speenkruid? Zelf had ik gedacht, dat het te maken had met het vroege verschijnen en dus jong nieuw leven. Spenen heeft iets te maken met kleine plantjes, biggen en baby's. Maar de Nederlandse ecologische Flora geeft een andere uitleg. Want in de Flora lees ik: "De naam heeft betrekking op het uiterlijk van een deel van de wortels; deze zijn knotsvormig opgezwollen en dienen als reserveorganen." Klinkt ook heel logisch. En heb ik dan niet toch een beetje gelijk? Al heeft het niet met het tijdstip van jong leven te maken, toch wel met de vorm van een speen.

Naast de uitlopende bomen en verschijnende bloemen zijn er ook de terugkerende vogels. Welke vogel geeft nu het beste het gevoel dat de lente terugkomt? De weidevogels hebben dat wel in zich; de eerste Grutto of de eerste Kievit geven beslist een voorjaarsgevoel. Alleen zijn nu net de namen van de weidevogels niet zo ingewikkeld te verklaren. Ze roepen eigenlijk allemaal hun eigen naam. Tenminste, dat zeggen doorgewinterde vogelaars. Persoonlijk heeft het mij veel moeite gekost om in de kreten van de Grutto de naam "Grutto" te kunnen horen. De Friese naam ("Skrie" of "Skriër") past volgens mij nog beter. Hij schreeuwt wel wat, maar wat nu precies?

Ook bij de Kievit voel ik meer sympathie voor de Friese naam en de daarbij behorende verklaringen. Daar heet het beest "Ljip". Dat wordt enerzijds verklaard uit het Oud-Germaanse woord "laipiz", dat kuif betekent. Anderzijds uit het Oud-Friese "hlapa"; lopen, springen, rennen. En inderdaad, de Kievit heeft een indrukwekkende kuif en een kenmerkende manier van hippen. Herkenbaarder voor mij in ieder geval dan het woord "Kievit" kunnen horen in de roep van het beest.

Maar de voorjaarsbode bij uitstek is toch wel de zwaluw. Misschien heeft dat ook met zijn manier van vliegen te maken. Dat dartele, dat geeft echt een onbezorgd voorjaarsgevoel. Wat betekent het woord "zwaluw" nu eigenlijk? Helemaal precies bekend is het niet, maar ik vond wel enkele aannemelijke verklaringen.

De eerste heeft juist te maken met de kenmerkende manier van vliegen. Het Oud-Noorse woord "svala" betekent zoveel als golven, zwenken, zwalken. Daarnaast is er nog een verklaring vanuit het Germaans. Het woord "swalwo" betekent namelijk gespleten stokje en dat zou dan slaan op de gevorkte staart van de zwaluw.

De zwaluwen die we hier in het riviereengebied vinden, zijn de Boerenzwaluw, Huiszwaluw en de Oeverzwaluw. Om dat eerste stukje van de naam te verklaren is volgens mij niet veel fantasie nodig. Boerenzwaluwen heten in het Latijn "Hirundo rustica"; letterlijk vertaald is dat zwaluw van het platteland. Hij broedt ook het meeste rond boerderijen. De Huiszwaluw heet dan "Hirundo urbana"; stadswaluw. En ook in Culemborg vinden we de Huiszwaluw nestelend aan de dakranden van huizen binnen de bebouwde kom. De naam Oeverzwaluw lijkt me ook erg voor de hand liggend (in 't Latijn Riparia riparia; oevervogel).

Een heel verhaal is het deze keer geworden. Ik wens iedereen, los van alle wetenschappelijke namen en verklaringen, vooral toe veel te genieten van alles wat de natuur deze tijd van het jaar te bieden heeft.

Nieuws van het bestuur

HOE RUNNEN WE DE CLUB?

Van AMV naar bestuursvergadering

Ontstaan in anarchie

De NVWC dateert uit 1975 en dat was de tijd van anarchie en democratie. Dat is tot op de dag van vandaag nog terug te vinden in de NVWC. Er is wel een bestuur, maar de club wordt bestuurd door de AMV, de Algemene Maandelijks Vergadering. Op die vergadering is ieder lid welkom en ieder lid heeft daar stemrecht en evenveel te vertellen als een bestuurslid.

Deze opzet hebben we destijds gekozen om te zorgen dat zoveel mogelijk mensen zich verantwoordelijk voelen voor het wel en wee van de club.

Democratisch, maar niet erg effectief

Dat argument geldt nog steeds en tot op de dag van vandaag is de AMV het beslissende orgaan in de Natuur- en Vogelwacht. Toch gingen er de laatste tijd steeds meer stemmen op om hier verandering in aan te brengen. Het vergaderen ging niet echt effectief en de samenstelling van de AMV wijzigde ook sterk van maand tot maand, hoewel er natuurlijk wel een zeer trouwe harde kern aanwezig was. Vaak moesten punten worden doorgeschoven omdat net de juiste mensen er niet waren of omdat niet alle benodigde informatie aanwezig was. Op de Jaarvergadering is dan ook aangekondigd dat we het functioneren van die AMV eens kritisch zouden gaan bekijken.

Verbeteringen?

De centrale vraag op de Algemene Maandelijks Vergadering van 10 maart jongstleden was dan ook: 'Hoe moet de club worden bestuurd zodat jij je er als actief lid prettig voelt?'

Na een pittige discussie werd wel duidelijk dat de meerderheid van de aanwezigen neigde naar een opzet waarbij het bestuur meer zou gaan besturen. Uiteraard kunnen die dat niet alleen en moet er steun zijn vanuit de overige leden, maar de bestuursleden zouden de zaak draaiende moeten houden en moeten zorgen dat de andere leden zich prettig voelen in de club. Het bestuur moet zorgen dat de randvoorwaarden goed zijn om lekker bezig te kunnen zijn met onze hoofdtaken: natuurstudie, natuurbescherming en natuurcommunicatie.

Iedereen welkom

Momenteel zijn er zes bestuursleden en deze zullen tot aan de volgende jaarvergadering maandelijks bijeen komen om de lopende zaken te bespreken en te regelen.

Naast die regelvergaderingen van het bestuur willen we ook minimaal vier maal per jaar met zoveel mogelijk mensen praten over echte thema's. Dat kunnen natuuronderwerpen zijn, maar ook organisatorische zaken. In ieder geval twee maal per jaar zullen de coördinatoren van de werkgroepen overleggen om te zorgen dat er geen dubbel werk wordt gedaan en dat daar waar mogelijk en gewenst dingen kunnen worden gecombineerd. Ook het leren van elkaar zal op deze avonden een belangrijk punt zijn.

Er zijn binnen de NVWC vele taken en het is uiteraard niet mogelijk om al die taken door die zes bestuursleden te laten uitvoeren. Heel veel werk gebeurt in de werkgroepen en daarnaast zijn er veel zaken waar ook niet-bestuursleden zich actief mee bezig houden. Wel is het zo dat voor al die taken een bestuurslid het aanspreekpunt is. Deze zorgt dat hij of zij op de hoogte is van de stand van zaken. We zijn al bezig geweest met het opsommen en verdelen van de taken en het voorlopige lijstje staat hieronder.

Gevraagd: mensen die medeverantwoordelijk willen zijn voor een taak!

Het zou prachtig zijn als we voor iedere taak, naast het verantwoordelijke bestuurslid, minimaal een ander hebben die zich met die taak wil bezighouden. Voor sommige taken zijn zelfs meer mensen nodig. We willen u dan ook met klem vragen om de lijst eens door te nemen en om u op te geven voor een of meer van de genoemde taken. U kunt dat doen per e-mail of bij onze gloednieuwe secretaris Gonda Baard (mwbaard@hetnet.nl) of bij ondergetekende (karsveling@planet.nl), tel 0345-531689.

Ook als je nog duidelijk taken mist in het rijtje, dan houden we ons aanbevolen.

De vergaderingen van het bestuur zullen op de tweede maandag van de maand worden gehouden en twee weken daarvoor kun je alle punten die je besproken wilt hebben doorgeven aan secretaris of voorzitter. Elke maand komt er op

onze eigen schitterende website (www.nvwc.nl) een kort overzicht van de beslissingen die zijn genomen en een korte opsomming van wat er speelt.

Taken	Wie	EN...
Voorzitter	KARS	
Secretaris	GONDA	
Penningmeester	YME JAN	
PR en communicatie		KARS
Beheer en levering inventarisatie-gegevens		
Educatie		
Redactie		KARS
Contact met de werkgroepen	LEO	KARS
Externe contacten		KARS
<ul style="list-style-type: none"> • Gemeente (regelen lobbywerk en inspraak, deelname in begeleidingscommissies) • Andere beherende organisaties • Agrarische natuurvereniging • Milieuo adviesraad 		
Ledenadministratie / opvang nieuwe leden	TWAN	YME JAN
Excursies/lezingen	LEO	
Kampen	LEO	
Archief NVWC		
Bibliotheek		
Beheer clubhuis	FRANS	LEO

Baggertelling?

Records en modder tekenen roofvogeltelling

door Jan Dirk Buizer

Met grote moeite sleurt Nelleke haar tegenwerkende fiets achter twee fanatieke vogelaars aan. Het voorwiel blokkeert helemaal en het achterwiel draait ook al nauwelijks meer, door de enorme kluiten modder die zich tussen de spatborden hebben verzameld. De dochter van haar collega zal vast niet blij zijn als ze de geleende fiets terugbrengt, met een dikke laag drek erop. Een geweldige eerste vogelkijkerervaring. Ze had gerekend op een lekker ontspannen dagje, maar Paul van Veen stuurt haar uitgeremd met twee idioten mee, die linea recta naar de modderigste weg in het Rivierenland rijden.

Het doel was om een verslag te schrijven voor Dagblad Rivierenland, waar ze als journalist werkzaam is. 's Ochtends vroeg was ze vanuit Amsterdam naar het clubgebouw met de rare naam "de Ketelvink" gereden. Daar waren inmiddels acht vogelaars aanwezig, die het werkgebied van de NVWC zouden doorkruisen om alle roofvogels te tellen. Nelleke werd ingedeeld bij Guido Mauro en Jan Dirk Buizer, die het zuidoostelijke deel van het werkgebied onder handen zouden nemen.

Gelukkig bleek het zonnetje lekker te schijnen en waren de twee spraakzaam genoeg, tussendoor wijzend naar alle buizerden die ze opmerkten. Na tien minuten fietsen kwamen ze bij de ingang van de Regulieren. Jan Dirk beweerde dat je vanaf de Platte Weg een goed overzicht zou hebben over de Regulieren en stelde voor met de fiets aan de hand over de weg te lopen. De

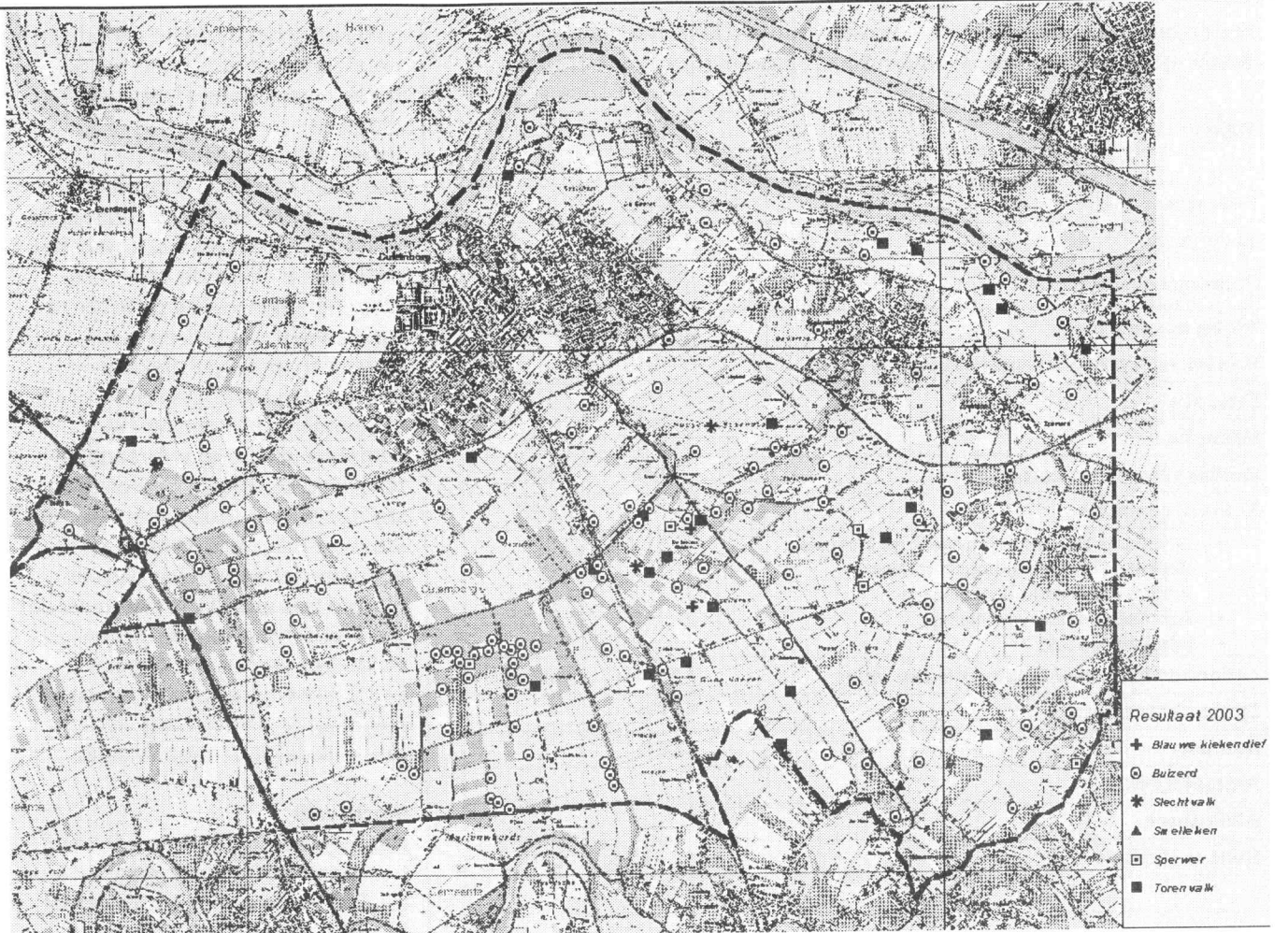
weg zag er bepaald niet uitnodigend uit, maar wie was zij om te zeggen dat ze ergens anders langs zouden moeten?

Na een paar honderd meter baggeren bleek al dat de modder zich bijzonder snel verzamelde in de spatborden van de fietsen, waar het de wielen blokkeerde. Maar toch bleek het geen verkeerde keuze te zijn geweest. Jan Dirk en Guido zagen een roofvogel die geen Buizerd leek. Guido had een aanhanger achter zijn fiets met complete uitrusting, waaronder een telescoop. Daarmee kwamen zij al snel tot de conclusie dat er een vrouwtje Blauwe kiekendief zat. Wat er nu precies anders was dan een Buizerd was moeilijk te zien, maar het dier zag er mooi uit. Jan Dirk en Guido beweerden ook nog dat er een Sperwer vloog, maar die was al niet meer te zien. Het was wel duidelijk dat zij ze zagen vliegen.

Slechtvalk

Net toen Guido de telescoop weer helemaal had ingepakt, reageerde Jan Dirk hevig opgewonden omdat hij een Slechtvalk zag. Dus werd de telescoop weer uitgepakt. Nelleke moest toegeven dat die Slechtvalk er met de telescoop prachtig uitzag, zo in de zon. Enkele honderden meters ploeteren verder zagen Guido en Jan Dirk nog een Blauwe kiekendief en alweer een vrouwtje (of keken ze nooit naar mannen?) De andere kiekendief vloog nog achter hen, dus het moest een tweede zijn. Na nog meer buizerden, torenvalken en een hoop gezeul, bereikten zij gelukkig eindelijk weer vaste grond onder de voeten. De wielen konden definitief gedeblokkeerd worden en er kon weer gefietst worden.

Nelleke vond het nu welletjes en fietste een ervaring rijker terug naar Culemborg. Ze zou van Jan Dirk later de uitslag horen en had inmiddels voldoende van de sfeer opgesnoven. Maar de twee vogelaars hadden nog slechts zo'n twintig procent van hun gebied gedaan en moesten dus verder. De buit bleef verder echter beperkt tot buizerden, torenvalken, nog een sperwer en een pannenkoek spek-kaas en appel-spek. En na de pannenkoeken maakten een leuke band van de aanhanger en de regen

verder tellen zo goed als onmogelijk. Ondanks het feit dat ze slechts driekwart van hun gebied hadden geteld, stond de teller al op 33 buizerden, 5 torenvalken, 2 sperwers, 2 blauwe kiekendieven en een slechtvalk. Daarmee hadden zij op één-na alle roofvogelsoorten gezien die tijdens deze telling waren waargenomen. 's Avonds bleek dat de telling goed was geweest voor een nieuw record: met 150 buizerden en in totaal 180 roofvogels was het grootste aantal buizerden én het grootste aantal roofvogels ooit geteld. En dan was een gedeelte zelfs nog niet geteld!

Smelleken

Omdat het weer zondag mooier was dan eerst leek, gingen Daniël en Jan Dirk zondagochtend het resterende gedeelte tellen. Helaas zagen zij nu geen zeldzaamheden meer, hoewel met name Daniël dat wel gehoopt had. Wel nog een flink aantal buizerden. tegen het einde van de telling belde Bruce Daniël op om te vragen of hij nog mee ging vogelen. Meteen kreeg Daniël haast. Maar vijf

minuten nadat zijn compaan naar huis was gegaan, zag Jan Dirk uiteindelijk toch nog iets bijzonders: een Smelleken. Deze stooft in een groep kramsvogels en spreeuwen, waar hij een geweldige paniek veroorzaakte. Of hij een van de vogels heeft kunnen grijpen, was helaas niet te zien. Ook de waarneming van het Smelleken kostte overigens een paar geblokkeerde wielen. Het wandelpad langs de Assche Wetering zag er niet zo slecht uit. Maar het effect op de fiets was exact hetzelfde. In totaal telden Daniël en Jan Dirk zondag nog 18 buizerden, 4 torenvalken, een sperwer en het eerder genoemde smelleken. Nu zijn die aantallen -behalve de sperwer en het smelleken, niet zonder meer bij het totaal op te tellen. Eerst moet de overlap eruitgehaald worden. Daarnaast is het ook mogelijk dat de slechtvalk die Guido en Jan Dirk zagen ook door Annette werd waargenomen. Maar het totale resultaat kwam natuurlijk toch nog weer flink boven dat van zaterdag uit.

Uiteindelijk zijn er 161 buizerden, 25 torenvalken, 5 sperwers, 2 à 3 slechtvalken, 2 blauwe kiekendieven en een smelleken gezien. Een uitstekend resultaat qua aantal soorten, en een aan stukken geblazen record wat betreft het aantal buizerden! Het vorige record van de buizerd staat op 134. Dat aantal werd geteld in 1999.

Mythen en Legenden der NVWC door Ellen Geleedst

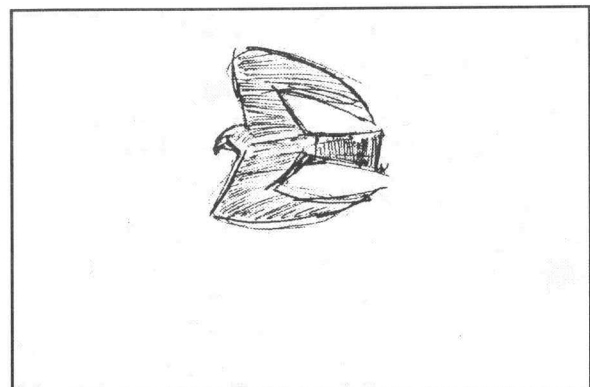
Sommige Mythen en Legenden staan gegrift in de geheugens van leden van onze club. Andere kun je vastgelegd op papier terugvinden. Vastgelegd op papier staan ook heel, heel veel vogelwaarnemingen.

Al een paar jaar zijn leden van de vogelwerkgroep bezig om die kaartjes met waarnemingen in te voeren in het grote computerbestand. Ik zeg "leden van de vogelwerkgroep", maar feitelijk is er één drijvende kracht achter deze invoeractie. Jouke Altenburg beheert het archief, zowel op papier als digitaal. En in de kerstvakantie heeft hij de laatste kaartjes ingevoerd. We hebben het dan over duizenden kaartjes!! Een enorme bult werk is het geweest. Dat willen we zeker niet onvermeld laten.

Het heeft ook twee nadelen. Ten eerste zijn de strak georganiseerde invoersessies met een verzameling computers, telkens wisselende tweetallen, vragen aan de "echte" Culemborgers ("Waar is de boerderij van Beyer?") en de gezamenlijke maaltijden nu verleden tijd. Ten tweede mis je nu de handgeschreven opmerkingen en tekeningetjes. Natuurlijk wordt het papieren archief ook bewaard. Maar het had wel een hogere nostalgische waarde dan een excelbestand.

Van die kaartjes met een nostalgische waarde wil ik er daarom enkele de revue laten passeren in deze rubriek.

Soortnaam: Bomvalk Broedgeval: ja/raan/?
Waarnemer(s): L. v. de Kooij
Datum: 16-8-'80 tijd: 20 u. afstand: ± 100 m
Aantal: ...1...ex .l.ad/...juv/...vrouw/...man ?
PLAATS EN VAK: Veening Culemborg v.l. 39 21
Gezien/gehoord/gez. + geh. Kijker: x
Vliegend/zittend/fouragerend/slapend/trekkend r. .... /
zingend/roepend/.....
OPMERKINGEN en evt. beschrijving op keerzijde
N.V.W.C.

Dit soort tekeningen kun je toch niet verwachten bij digitaal aangeleverde waarnemingen. Alhoewel, Leo kennende, verwachten we in de nabije toekomst niet veel waarnemingen van hem per computer.

Soortnaam: Goudhaantje Broedgeval: ja/raan/?
Waarnemer(s): Berry, Jandirk, Henkjan
Datum: 13-10-'80 tijd: 15.15 u. afstand: ± 2 m
Aantal: ...1...ex .l.ad/...juv/...vrouw/...man
PLAATS EN VAK: Tuin v. Verdiske. nr. 13
~~Gezien/gehoord/gez. + geh.~~ Kijker: 8 x 40
Vliegend/zittend/fouragerend/slapend/trekkend r. .... /
zingend/roepend/.....
OPMERKINGEN en evt. beschrijving op keerzijde
N.V.W.C.

Ieder NVWC-lid heeft ongetwijfeld wel eens iets meegemaakt dat in de loop der jaren is uitgegroeid tot een anekdote. Wij zijn zeer benieuwd naar dergelijke verhalen en hopen er zoveel mogelijk vast te leggen in de Hak-al. Alleen op die manier gaan dergelijke anekdotes, maar ook de namen van de betrokkenen niet verloren. Heeft u ook een verhaal dat uitstekend past in deze rubriek, laat het ons weten. U kunt uw 'Mythen en Legenden' -hoe kort of lang ze ook zijn- sturen naar vanveen.geleedst@planet.nl of naar het redactieadres Ellen Geleedst, Dorpsstraat 24, 4111 KS, Zoelmond.

Gefotografeerd door Jl. Kievit GDT
Techn. gegevens: Nikon F.M.
Panagor 110 mm Telekvar
Film: plus X Pan 135
(125 asa)
f5.6, bij 1/25 en 1/60 sec
Foto's te verkrijgen à f1,25 bij de fotograaf.

Voor wie nog zo'n foto wil bestellen: dat is vast nog mogelijk. Dit kaartje is waarschijnlijk de eerste commerciële activiteit van Kievit NLF© (Natuur- en landschapsfotografie). Info aldaar te verkrijgen.

De vogelwaarnemingen van juli t/m december 2002

door Jouke Altenburg

Door de haperingen in de Hak-al-verschijning beslaat deze rubriek bijna een half jaar aan waarnemingen. Ruim 500 vogelwaarnemingen zijn over deze periode ingeleverd. In een poging ze op een aantrekkelijke manier samen te vatten staan de opvallendste waarnemingen deze keer per maand beschreven. Is dit een betere werkwijze dan de 'gewone' bespreking per soort? Laat het mij (of de redactie) gerust weten!

Terwijl ik deze rubriek schrijf is het buiten heerlijk weer. De uiterwaarden zitten nog vol met wintergasten (Smient) en de eerste zomervogels (Grutto en Tjiftjaf!) zijn gearriveerd. Honderden mensen genieten op de fiets of wandelend van de schitterende voorjaarsnatuur.

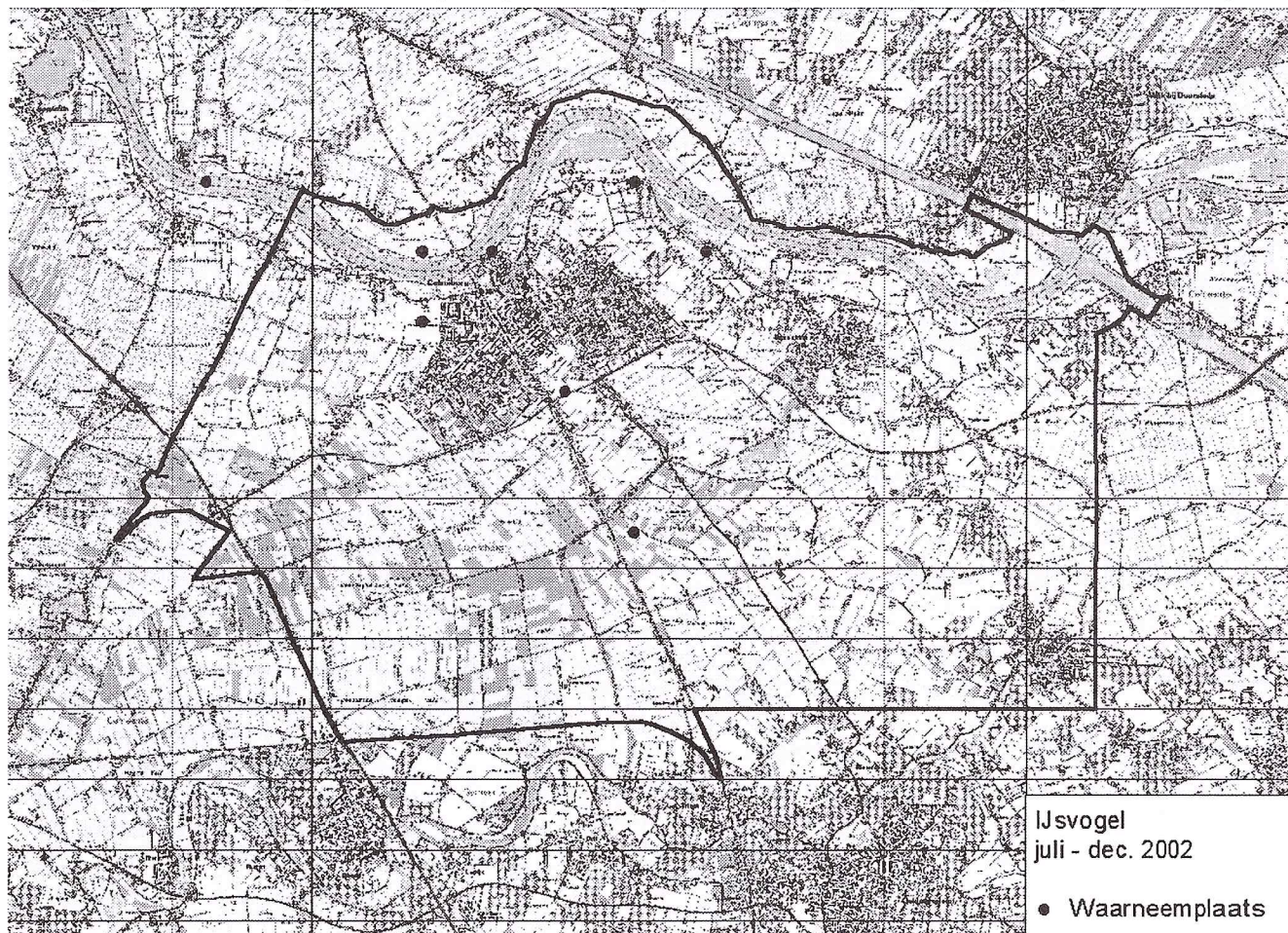
Uit de inzendingen blijkt dat de ijsvogels de afgelopen vorstperiodes redelijk hebben overleefd. Een tiental waarnemers heeft één of meer waarnemingen ingezonden. Dank daarvoor! Op het kaartje ziet u waar de ijsvogels zijn gezien na het broedseizoen.

Meld uw eerste jaarwaarnemingen en andere 'bijzondere' vogels in de komende maanden a.u.b. net zo per e-mail (altpla5@freeler.nl), via de webstek (www.nvwc.nl) of op papier (in de bus in de Ketelvink).

Een prachtig voorjaar gewenst.

Juli

Tijdens de Culemborgse zomerfeesten ziet Jan Dirk Buizer op 14 juli een jager (middelste, kleine, kleinste?) over de Lek vliegen. Helaas heeft hij geen verrekijker bij zich. Die heb je echt nodig wanneer je een jager op soort wil brengen.

Kaart 1:
Ijsvogelwaarnemingen per kilometerhok van 1 juli tot en met 31 december 2002

Het is de 10e waarneming van een jager in 27 jaar NVWC-vogelen. Een vroege Dwergmeeuw wordt door Guido Mauro in de Baarsemwaard gesignaleerd op 29 juli.

Op het terrein van de stadsboerderij Catshaeghe ziet biologisch tuinder Rutger van Mazijk regelmatig een stelletje Patrijzen lopen. Broedgeval? In de bebouwde kom? In 2003 moeten we toch maar eens beter opletten in die hoek! Een Patrijs is immers een Rode-Lijstsoort.

Augustus

Deze maand is vaak goed voor een aantal exceptionele waarnemingen. Dat was ook dit jaar het geval.

Een Kwak wordt ontdekt door Stijn Brand in het uiterwaardenbosje aan het einde van de Lange Dreef. In de weken die erop volgen zien velen het juveniele beest in de avondschemering vissen. De laatste waarneming werd gedaan op 22 september.

De Kwak is een schuwe reigersoort, die vooral in de schemer en 's nachts actief is. Landelijk gezien is het een onregelmatige broedvogel en een doortrekker in uiterst klein aantal. Een kwakwaarneming is dus een buitenkansje: er zitten maar 4 gevallen vanaf 1975 in het archief. Het bewuste bosje heeft overigens sinds 1990 al de bijnaam 'het Kwakkenbosje'. Van 15 tot 29 oktober zijn toen 2 exemplaren gezien. Deze bijnaam is nu dus nog sterker in het collectieve vogelwerkgroepgeheugen gegrift. De broedkolonies van de Lepelaar verspreiden zich elk jaar in augustus over Nederland. Dat viel ook in ons werkgebied waar te nemen. Meer dan 80 exemplaren (13 waarnemingen) zijn gemeld.

Chris Harmsen zag op 11 augustus in de Beusichemse Waard een lokale dwaalgast: de Krombekstrandloper. Dat klopt precies met de landelijke doortrektop die in augustus-september valt (AVN-2). Van deze kuststeltloper zitten nu 24 waarnemingen in het archief. Het is opvallend dat 20 daarvan sinds 1999 zijn gedaan; toen begonnen de werkzaamheden voor de dijkverzwaring / natuurontwikkeling,

die de uiterwaarden zo'n ander aanzicht hebben gegeven. Ook de Casarca werd gezien: op 1 augustus zag Jan Dirk Buizer de vierde Casarca voor ons werkgebied in de Steenwaard. Ook dit klopt met de landelijke waarnemingenpiek (AVN-2).

September

De eerste Slechtvalk van het winterseizoen wordt in de Baarsemwaard gezien op 15 september door een regiowaarnemer.

Op 15 september ziet Annette van Berkel DE SPETTERWAARNEMING VAN HET JAAR. In het Tichelterrein van Buren vliegt een Nachtzwaluw op. De eerste ooit in onze contreien! Deze aan zandgronden gebonden vogel verwacht je niet aan te treffen in ons kleiige werkgebied. Maar, het Tichelterrein is dan ook een voormalig zandwinningsterrein. Klopt het toch nog.

De Steenwaard houdt zijn naam hoog als meeuwentopgebied. Een Pontische meeuw is op 1 september door een regiowaarnemer gezien. Tot op heden zijn 4 andere gevallen bekend: 2000 (3) en 2001 (1); allemaal uit de Steenwaard. Een Pontische meeuw is een verwant van de Geelpootmeeuw. Ze duiken vooral op in de wintermaanden, maar waarnemingen in andere jaargetijden komen ook voor (AVN-2).

Op 14 september ziet Jan Dirk Buizer een Vuurgoudhaantje in de Plantage. Verder krijgen we via via de mededeling dat een Waterspreeuw meerdere malen in de Regulieren is gezien. Helaas heeft naspeurwerk van Paul van Veen niet tot een bevestiging kunnen leiden. Het zou een 'eerste ooit' zijn geweest, maar 'telt' nu niet.

Oktober

Op de 12e oktober zagen Paul van Veen, Ellen Geleedst, Marjan Schutte en Gerben Mensink 4 exemplaren van de Grote Zilverreiger in de Goilberdingenwaard. Verder is een Grote zilverreiger van 19 tot en met 27 oktober in de Steenwaard gezien (3 waarnemingen). In de maanden nadien zijn nog verschillende waarnemingen gedaan, o.a. 6x in

november. En dan te bedenken dat we uit de periode 1975-2002 maar vijf waarnemingen in het archief hebben.

Twee regiowaarnemers zien op 12 oktober maar liefst 400 Kuifeenden in de Baarsemwaard: een opmerkelijk groot aantal.

Louis van Oort beleeft in oktober tot twee maal toe zijn 'finest hour' van dit najaar op de Telpost. Op de 19e komt in het eerste telkwartier een Velduil langsvliegen, die hij met Peter van Horssen goed kan zien. Op de 26ste ziet Louis met Daniël Beuker een Morinelplevier. Van de Velduil zijn nu 17 waarnemingen bekend; de teller voor de Morinelplevier staat op twee! Morinelplevieren worden zelden in het binnenland waargenomen. Voor Morinellen moet je naar de kust of Zuidelijk Flevoland (AVN-2).

Onze laatste Boerenzwaluwen (3) komen op 19 oktober langs de Telpost in de Redichemse waard vliegen.

Op 12 oktober gaan Paul van Veen, Ellen Geleedst, Marjan Schutte en Gerben Mensink 'Bokjes trappen' in de Baarsemwaard. Bokjes zijn een kleine snippensoort. Ze vliegen echt letterlijk pas voor je voeten op. De 'oogst' bedraagt 4 exemplaren. De 20ste volgen Stijn Brand en Chris Harmsen hun voorbeeld. Resultaat: 6 stuks! Uit de grafiek in AVN-2 kan worden opgemaakt dat gemiddeld genomen tussen 11 en 31 oktober de meeste Bokjes in Nederland worden gezien.

Annette van Berkel ziet de eerste Kleine zwanen over de Akkerwinde vliegen op 30 oktober.

November

De eerste riviergebonden wintergasten arriveren: de trektellers zien de eerste Grote zaagbekken op 2 november; de eerste Brilduiker wordt door Daniël Beuker waargenomen op 6 november.

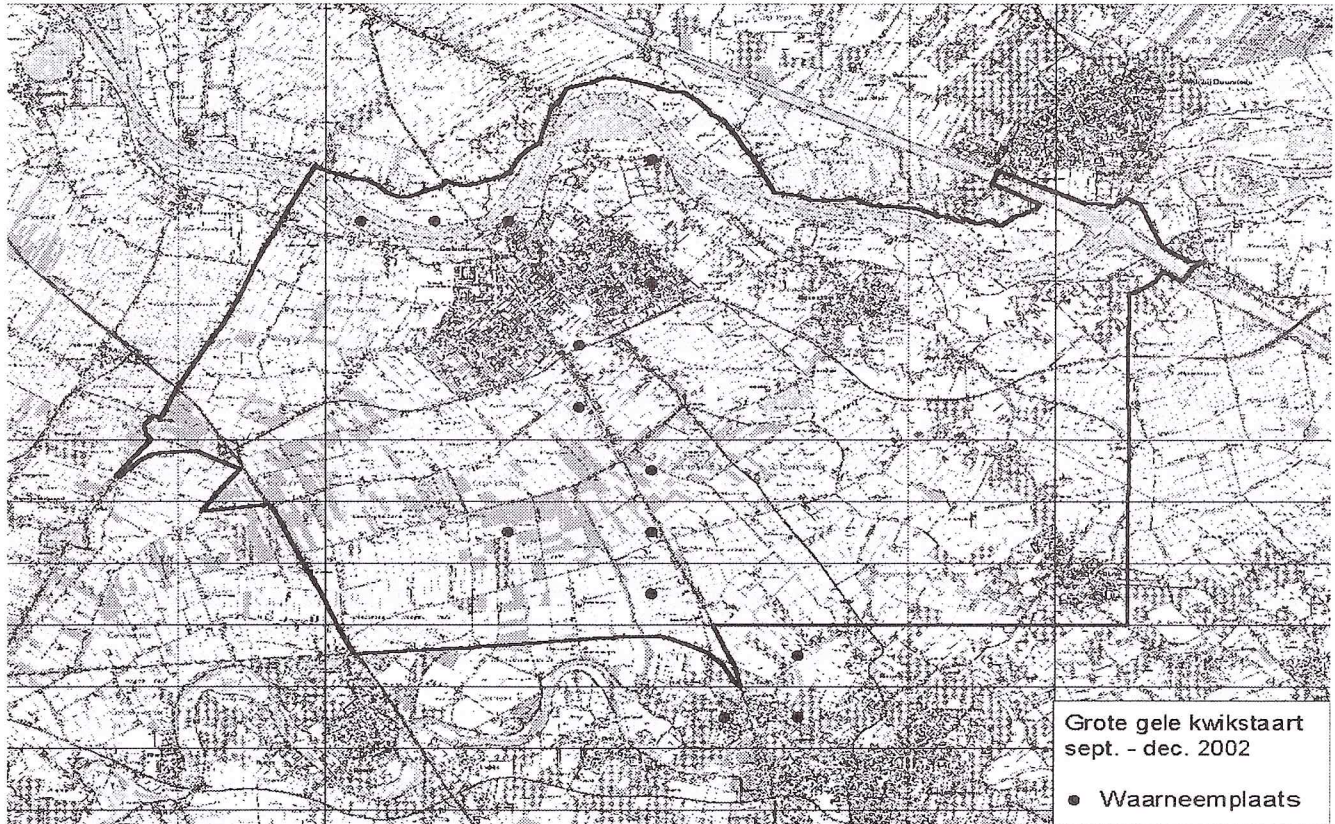
Job de Boer en Daniël Beuker zien op 1 november bij de Telpost een Houtsnip landen. Deze grote snip wordt gemiddeld minder dan eens per jaar in het werkgebied gezien. De najaarstrek piekt, landelijk gezien, in de laatste week van oktober en de eerste twee weken van november (AVN-2).

Op 9 en 10 november heeft Gert Riemens 3 resp. 2 Ransuilen in zijn tuin aan de Schiestraat. Er zijn slechtere tuinsoorten te bedenken. Vanaf 5 september zijn er al Grote gele kwikstaarten waargenomen, maar 9 waarnemingen in november is wel apart.

veenweidegebied.
In de maanden maart en april komen de grootste aantallen in het Rivierengebied voor (AVN-2). Paul van Veen ziet op 25 december 2 Vuurgoudhaantjes in de naaldboom tegenover zijn huis (Zoelmond). Vuurgoudhaantjes worden

voornamelijk in de Plantage (Culemborg) gezien.
Uit de wijk EVA-Lanxmeer wordt een overwinterend Zwartkopje gemeld.

Bronvermelding:
AVN-2:
Avifauna van Nederland deel 2
Bijlsma R.G., Hustings F & Camphuizen C.J. (2001)
GMB Uitgeverij - Haarlem/ KNNV Uitgeverij - Utrecht

Kaart 2:
Aantal waarnemingen van de Grote gele kwikstaart per kilometerhok van 5 september t/m 31 december 2002

December

Een regiowaarnemer ziet op 14 december een Dwerggans in de Steenwaard. Deze kleine gans is al verschillende malen vlakbij het NVWC-werkgebied waargenomen (Hagestein). Bij mijn beste weten is dit de eerste Culemborgse waarneming ooit! Jaarlijks overwinteren ca. 50 exemplaren in Nederland (AVN-2). Peter van Horssen ziet 2500 tot 3000 Kolganzen in de Regulieren foerageren op 30 december. Die aantallen worden binnendijks niet vaak gesignaleerd. Theo Boudewijn en Annette van Berkel noteren 9 Slobeenden tijdens de decembertelling langs de Lekdijk. Normaliter zijn slobeenden in de 'echte' wintermaanden afwezig in ons werkgebied. Ze overwinteren voornamelijk aan de kust en in het

De zwaluw volgens Shakespeare

De natuur is door de eeuwen heen een grote inspiratiebron geweest voor artiesten. Wie er oog voor heeft, kan mooie staaltjes vinden in de wereldliteratuur. Anouk Post droeg een mooi voorbeeld aan van misschien wel de grootste schrijver aller tijden:

**William Shakespeare, MacBeth.
Eerste bedrijf, zesde toneel.**

Banquo:

Die zomergast, de zwaluw,
die graag aan tempels huist, bewijst,
door hier zijn welkom nest te bouwen, hoe verlokkelijk
hier 's hemels adem geurt: Geen luifel, fries, hoeksteen of schoor.
Waar deze vogel niet zijn hangbed heeft gebouwd en kinderieg.
Ik heb gemerkt, waar hij graag broedt en nestelt,
daar is de lucht het reinst.

Adressen

Contactadres:

Natuur-en Vogelwacht Culemborg
Clubhuis "De Ketelvink"
Middelcoopstraat 1A
4102 CE Culemborg
Postbankrek.: 83.31.858
KvK te Tiel: 40156764
e-mail: info@nvwc.nl
website: www.nvwc.nl

Bestuur:

Kars Veling (voorzitter)
Akkerwinde 9
4102 JJ Culemborg
Telefoon: 0345 - 53 16 89
E-mail: karsveling@planet.nl

Gonda Baard (secretaris)
Martinus Nijhoff 13
4103 WP Culemborg
Telefoon: 0345 - 53 13 94
E-mail: mwbaard@hetnet.nl

Yme Jan Bosma (penningmeester)
Wilgenboom 51
4101 WK Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 30 08
E-mail: bosmawerf@cable4u.nl

Leo van der Kooij
Vliegerweg 3
4101 JK Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 54 50
E-mail: geen

Gerrie Monfils-Evers
31-de Limiet 5
4131 NR Vianen
Telefoon: 0347 - 377638
E-mail: gerrie.monfils@wanadoo.nl

Frans Waroux
Irene Vorrinkstraat 69
4105 JA Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 53 93
E-mail: f.h.waroux@hetnet.nl

Postadres Redactie De Hak-al:

Ellen Geleedst
Dorpstraat 24
4111 KS Zoelmond
Telefoon: 0345 - 52 19 53
vanveen.geleedst@planet.nl

Lidmaatschap en

Contributie:

Nieuwe leden en adreswijzigingen kunnen worden doorgegeven bij de secretaris.
Betaling geschied per toegezonden acceptgirokaart.
Jeugdlidmaatschap 7,00 euro per jaar; volwassen, gezins, postlidmaatschap 14,00 euro per jaar.

Coördinatoren:

Kampen, lezingen, dia-avonden en cursussen:

Leo van der Kooij
Vliegerweg 3
4101 JK Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 54 50

Nestkastenwerkgroep:
Ruud Post
Linnaeuslaan 61
4102 LG Culemborg
Telefoon: 0345 - 53 01 35

Vogelwerkgroep:
Jouke Altenburg
Kamperfoelie 33
4102 JX Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 98 47

Zoogdierenwerkgroep:
JanDirk Buizer
Hoefblad 38
4102 HJ Culemborg
Telefoon: 0345 - 53 17 15

Plantenwerkgroep:
Leo van der Kooij
Vliegerweg 3
4101 JK Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 54 50

Insectenwerkgroep:
Annette van Berkel
Akkerwinde 9
4102 JJ Culemborg
Telefoon: 0345 - 53 16 89

Knotwilgenwerkgroep:
Harry van de Warenburg
Grondzeilerweg 9
4105 HJ Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 43 58

Paddenwerkgroep:
Harry van de Warenburg
Grondzeilerweg 9
4105 HJ Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 43 58

Werkgroep Wintervoeding Vogels
Ruud Post
Linnaeuslaan 61
4102 LG Culemborg
Telefoon: 0345 - 53 01 35

Werkgroep Natuurfotografie:

VACANT

Begeleiding jeugdgroepen:
Gerrie Monfils-Evers
31-de Limiet 5
4131 NR Vianen
Telefoon: 0347 - 37 76 38

Contact-adressen:

Dierenambulance Vianen:
Tini de Bis
Postbus 390
4130 EJ Vianen
Alarmtelefoon: 06-51 11 12 90

Kinderboerderij "de Heuvel"
Peter Brosky
Weithusen 63
4102 NV Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 88 09

Diverse

Natuurorganisaties:

Milieu:
Luchtverontreiniging
Alarmnummer: 026 - 44 52 220

Veldpolitie:
(Werkhoven)
Den Hartog: 0345 - 55 15 58
(Cothen)
Vrieliink: 0345 - 56 16 75
(Zeist)
Meldkamer: 030 - 69 24 824

Gemeentepolitie Culemborg:
A.J.A. Helmond
Boerenstraat 11
4101 EX Culemborg
Telefoon: 0345 47 77 777

Vereniging Milieufederatie:
Tweede Weteringplantsoen 9
1017 ZD Amsterdam

Gelderse Mileudefensie:
Jansbuitensingel 14
6811 AB Arnhem
Telefoon: 026 - 35 15 0369

Milieuwerkgroep Noordwest-Betuwe:
Harry van de Warenburg
Grondzeilerweg 9
4105 HJ Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 43 58

Werkgroep Milieu Geldermalsen:
Henk ten Berge
Twee Morgen 16
4196 JT Tricht
Telefoon: 0345 - 57 39 74

Milieuwerkgroep Buren:
Goof den Hartog
Kloosterlaan 15
4111 LG Zoelmond
Telefoon: 0345 - 50 20 61

Informatie:

Clubhuis:
"De Ketelvink" voormalig
"Ketelhuis" op Terweijde.

Bibliotheek:
Boeken/verslagen/tijdschriften in
"De Ketelvink"
Geopend: vrijdag van 19:00 tot
19:30 uur.
(Met uitzondering van de maanden
juli en augustus)
Gerrie Monfils
Telefoon: 0347 - 37 76 38

Het Vogeljaar:
Jaarabonnement door
overschrijving van 12,55 euro op
girekening van de N.V.W.C.,
ondervmelding van "Het
Vogeljaar"

Verbandtas en -trommel:
Voor alle activiteiten is er een
verbandtas en -trommel aanwezig
in "De Ketelvink". Aanvullingen z.s.m.
na gebruik doorgeven aan de
beheerder:
Ellen Geleedst
Dorpstraat 24
4111 KS Zoelmond
Telefoon: 0345 - 52 19 53

Inleveren vogelwaarnemingen:
Jouke Altenburg
Kamperfoelie 33
4102 JX Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 98 47
e-mail: altpla5@freeler.nl
Of de speciale bak in
"De Ketelvink"

Vogelopvang:
Alle "wilde" zoogdieren en vogels,
die hulpbehoevend zijn kunnen
gebracht worden naar:

(tijdens kantooruren)
Kinderboerderij "de Heuvel"
Jan Kaper
Weithusen 63
4102 NV Culemborg
Telefoon: 06 - 51 57 23 05

(Na kantooruren)
Ruud Post
Linnaeuslaan 61
4102 LG Culemborg
Telefoon: 0345 - 53 01 35

Indien deze Hak-al onbezorgbaar
graag retour aan:

N.V.W.C.
Middelcoopstraat 1a
4102 CE Culemborg

april 2003

di 01; interveren kloten com's Cachtvleuten tot 15 juli
wo 02;
do 03;
vr 04; feestavond (19:30 uur)
za 05;
zo 06;
ma 07; fotoverkgroep (20:00 uur)
di 08;
wo 09;
do 10;
vr 11; feestavond (19:30 uur)
za 12;
zo 13;
ma 14;
di 15;
wo 16; voorjaarspaddenstoelen (20:00 uur)
do 17;
vr 18; zaai- en oogstcursie Zandpad Rieheldersgr (19:00 uur)
za 19;
zo 20;
ma 21;
di 22;
wo 23; bloemsoort verzamelen van natuurrijke plekken (20:00 uur)
do 24;
vr 25;
za 26;
zo 27;
ma 28;
di 29;
wo 30;

mei 2003

do 01;
vr 02;
za 03;
zo 04;
ma 05;
di 06;
wo 07; plantencursie Scilberdingenswaard (19:00 uur)
do 08;
vr 09; feestavond (19:30 uur)
za 10; zaai- en oogstcursie Zandpad Rieheldersgr (19:00 uur)
zo 11;
ma 12;
di 13;
wo 14;
do 15;
vr 16; feestavond (19:30 uur)
za 17;
zo 18;
ma 19; interveren copy-plate-al en kloten com's Cachtvleuten tot 15 juli
di 20;
wo 21; plantencursie Scilberdingenswaard (19:00 uur)
do 22;
vr 23;
za 24; feestavond (19:30 uur)
zo 25;
ma 26;
di 27;
wo 28; stemchaartkamp Lauwersmeer
do 29; stemchaartkamp Lauwersmeer
vr 30; stemchaartkamp Lauwersmeer
za 31; stemchaartkamp Lauwersmeer

juni 2003

zo 01; stemchaartkamp Lauwersmeer
ma 02; fotoverkgroep (20:00 uur)
di 03;
wo 04;
do 05;
vr 06;
za 07;
zo 08;
ma 09;
di 10;
wo 11; plantencursie Barsemanswaard (09:00 uur)
do 12;
vr 13;
za 14;
zo 15;
ma 16;
di 17;
wo 18;
do 19;
vr 20; feestavond (19:30 uur)
za 21;
zo 22;
ma 23;
di 24;
wo 25; plantencursie ulenswaard (19:00)
do 26;
wo 27; Stokavond feestavond seizoen 2002-2003 (19:00)
vr 28;
za 29;
zo 30;
ma 31; coördinatorenvergaderingen 2004 (20:00 uur)